

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МИКОЛАЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ

Навчально-науковий інститут економіки та управління
Факультет менеджменту

Кафедра економіки підприємств

ЕКОНОМІКА ГАЛУЗЕЙ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА

Методичні рекомендації та завдання
для практичних занять і самостійної роботи
студентів денної форми навчання економічних спеціальностей
за напрямом підготовки 6.030601 «Менеджмент»

МИКОЛАЇВ
2015

УДК 338.43
ББК 65.40+65.32
Е 45

Друкується за рішенням науково-методичної комісії факультету менеджменту Миколаївського національного аграрного університету від 28.04.2015 р., протокол № 8.

Укладачі:

Г. В. Коваленко – канд. екон. наук, асистент кафедри економіки підприємств, Миколаївський національний аграрний університет.

І. Г. Крилова – канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри економіки підприємств, Миколаївський національний аграрний університет.

Рецензенти:

Т. Я. Іваненко – канд. екон. наук, доцент кафедри управління інноваційною діяльністю підприємств, Миколаївський національний аграрний університет

О. В. Дробітько – канд. с.-г. наук, Голова ФГ «Олена» Братського району Миколаївської області

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
МОДУЛЬ 1. Сільське господарство в сучасній системі господарювання.....	5
Предмет і методи курсу «Економіка галузей сільського господарства».....	5
Розвиток сільського господарства України.....	5
Ресурсний потенціал сільського господарства.....	6
Розміщення сільського господарства.....	15
МОДУЛЬ 2. Економіка галузей рослинництва.....	16
Економіка виробництва зерна.....	16
Економіка виробництва технічних культур.....	20
Економіка виробництва картоплі і овочів.....	24
Економіка виробництва плодів, ягід і винограду.....	27
Економіка виробництва і використання кормів.....	30
МОДУЛЬ 3. Економіка галузей тваринництва.....	35
Економіка скотарства.....	35
Економіка свинарства.....	37
Економіка вівчарства.....	39
Економіка птахівництва.....	42
Тестові завдання для перевірки знань.....	45
Контроль знань.....	63
СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	64

ВСТУП

Економіка галузей сільського господарства вивчає розвиток продуктивних сил, економічних відносин, особливості дії та вияву економічних законів у галузях сільського господарства, а також механізм та наслідки використання ресурсного потенціалу в аграрному секторі.

Важливим завданням економіки галузей сільського господарства як науки є аналіз використання земельних, матеріальних, трудових, фінансових ресурсів, пошук шляхів і резервів збільшення виробництва сільськогосподарської продукції та вирішення продовольчої проблеми.

Сільськогосподарське виробництво складається з двох великих галузей – рослинництва і тваринництва. Відповідно існує економіка рослинництва і економіка тваринництва та їх складові елементи. Під економікою відповідної галузі розуміють її матеріально-технічну базу, ресурсний потенціал, ефективність виробництва та інші показники, що характеризують розвиток господарства і його особливості у відповідній галузі.

Метою курсу є формування економічного мислення у фахівців зайнятих у аграрній сфері, комерційного підходу до розв'язання виробничих завдань у галузях сільського господарства.

Вивчення дисципліни «Економіка галузей сільського господарства» сприяє підготовці економістів-аграрників до роботи в умовах економічної самостійності, конкурентного середовища та ринкових відносин.

Здобувач вищої освіти повинен знати: ресурсний потенціал галузей сільського господарства і його складові; основні закономірності розвитку економіки галузей сільського господарства; виробничо-економічні характеристики галузей сільського господарства; шляхи підвищення економічної ефективності сільськогосподарського виробництва.

Здобувач вищої освіти повинен вміти визначати економічну ефективність виробництва продукції рослинницької і тваринницької галузей, аналізувати основні тенденції розвитку сільськогосподарського виробництва; обґрунтовувати заходи щодо підвищення ефективності виробництва.

МОДУЛЬ 1. Сільське господарство в сучасній системі господарювання

Тема 1. Предмет і методи курсу «Економіка галузей сільського господарства»

Питання:

1. Предмет і завдання дисципліни «Економіка галузей сільського господарства».
2. Теоретичні основи і методи дослідження дисципліни.
3. Сільське господарство, його завдання та народногосподарське значення.
4. Особливості сільського господарства, як галузі народного господарства.

Методичні вказівки щодо виконання завдань теми:

Після вивчення студентами лекційного матеріалу і опрацювання рекомендованої літератури засвоєння основних положень теми перевіряється через опитування.

З метою більш поглибленого вивчення матеріалу рекомендується написання рефератів.

Рекомендовані теми реферативних повідомлень:

1. Сільське господарство як життєво необхідна галузь народного господарства, її важливість для України.
2. Значення сільського господарства для ринкової економіки в Україні і для входження у світовий ринок.
3. Взаємозалежність і взаємодоповнюваність окремих галузей сільського господарства.
4. Загальна характеристика стану розвитку сільського господарства на сучасному етапі, загальні тенденції у виробництві основних видів сільськогосподарської продукції.
5. Причини кризового стану галузі та основні шляхи виходу сільського господарства з економічної кризи.

Тема 2. Розвиток сільського господарства України

Питання:

1. Основні напрями аграрної політики.
2. Основні етапи і сучасний рівень розвитку сільського господарства.
3. Роль багатокладності та ринкових відносин в розвитку сільського господарства.
4. Форми господарювання на сучасному етапі.

Методичні вказівки щодо виконання завдань теми:

Після вивчення студентами лекційного матеріалу і опрацювання рекомендованої літератури, засвоєння основних положень теми перевіряється через опитування.

З метою більш поглибленого вивчення матеріалу рекомендується написання рефератів.

Рекомендовані теми реферативних повідомлень:

1. Умови формування і реалізації аграрної політики.
2. Компоненти аграрної політики, їх економічна сутність і особливості формування.
3. Державнерегулювання розвитку сільського господарства.
4. Основні напрямки й важелі державного регулювання агропромислового виробництва.
5. Взаємозв'язок аграрної політики і продовольчої безпеки, потреб і можливості задоволення продовольчих потреб населення.

Тема 3. Ресурсний потенціал сільського господарства

Питання:

1. Поняття ресурсного потенціалу в сільському господарстві, його складові.
2. Виробничі ресурси сільського господарства та їх види.
3. Методичні основи оцінки ресурсного потенціалу сільського господарства.
4. Основні напрями підвищення економічної ефективності використання ресурсного потенціалу.

Методичні вказівки щодо виконання завдань теми:

Економічна ефективність використання землі в сільському господарстві – рівень господарювання на землі який характеризується виходом продукції та розміром витрат на одиницю площі.

Економічну ефективність використання землі визначають в натуральних і вартісних показниках. Останні використовуються для загальної оцінки.

До них відносяться: валова продукція; валовий дохід; чистий дохід чи прибуток на 1 га сільськогосподарських угідь.

Завдання 1. На основі даних річних звітів визначити натуральні і вартісні показники ефективності використання землі. Зробити висновки.

Таблиця 1

Вихідні дані для розрахунку натуральних показників ефективності
використання землі

Показники	Базисний рік	Звітний рік	Темп росту, %
Площа сільськогосподарських угідь, га			
Площа ріллі, га			
Площа посіву, га: - зернових та зернобобових (без кукурудзи), - соняшнику, - овочів, - баштанних продовольчих, - кормових коренеплодів і баштанних кормових			
Валовий збір, ц: - зернових та зернобобових (без кукурудзи) у масі після доробки - соняшника в масі після доробки - овочів - баштанних продовольчих - кормових коренеплодів			
Валовий надій молока, ц			
Приріст, ц: - ВРХ - свиней - птиці			
Яйця, тис.шт.			

Таблиця 2

Економічна ефективність використання землі за натуральними показниками

Показники	Базисний рік	Звітний рік	Темп росту, %
Урожайність, ц/га: - зернових і зернобобових - соняшнику - овочів - баштанних продовольчих - кормових коренеплодів і баштанних кормових			
Вироблено в розрахунку на 100 га сільськогосподарських угідь, ц: - молока, - приросту ВРХ			
Вироблено в розрахунку на 100 га ріллі продукції свинарства, ц			
Вироблено в розрахунку на 100 га посівів зернових та зернобобових культур: - яєць, тис.шт. - приросту птиці, ц			

Таблиця 3

Вихідні дані для розрахунку вартісних показників економічної ефективності використання землі

Показники	Базисний рік	Звітний рік	Темп росту, %
Площа сільськогосподарських угідь			
Валова продукція с/г (в пост. цінах 2010 р.), тис. грн.			
Валова продукція с/г(в поточних цінах), тис. грн.			
Валовий дохід, тис. грн.			
Чистий дохід, тис. грн.			
Виручка від реалізації с.-г. продукції, тис. грн.			
Прибуток від реалізації с.-г. продукції, тис. грн.			

Таблиця 4

Економічна ефективність використання землі за вартісними показниками

Показники	Базисний рік	Звітний рік	Темп росту, %
Вироблено на 1 га с.-г. угідь, тис. грн.:			
- валової продукції с.-г. виробництва (в пост. цінах 2010 р.)			
- валової продукції с.-г. виробництва (в поточних цінах)			
- валового доходу			
- чистого доходу			
Одержано з 1 га сільськогосподарських угідь, тис. грн.			
- виручки від реалізації сільськогосподарської продукції			
- прибутку			

Трудові ресурси – все працездатне населення, працюючі пенсіонери і працюючі підлітки. Основний показник, який характеризує ступінь використання трудових ресурсів – час, відпрацьований кожним в сільськогосподарському виробництві. При визначенні фонду робочого часу (норм праці) виходять з необхідності повного і ефективного використання трудових ресурсів в суспільному виробництві, з врахуванням обслуговування особистого підсобного господарства і створення сприятливих умов для відтворення робочої сили.

Фонд робочого часу встановлюється в одиницях виміру витрат праці – людино-днях або людино-годинах на рік, квартал, місяць з розрахунку на одного працівника. Річний фонд робочого часу працездатних працівників – різниця, одержана при вирахуванні із числа календарних днів року кількості вихідних, святкових, чергових відпусток, витрат в особистому підсобному господарстві, невиходу на роботу за погодних умов та ін. Його розмір залежить від конкретних умов. В нашому регіоні від складає 276 днів.

Одна із основних причин не досить повного використання трудових ресурсів у сільському господарстві – сезонність виробництва. вона має негативні економічні і соціальні наслідки, знижується оплата праці працівників, появляється плинність кадрів, знижується продуктивність праці.

За показники сезонності використовують:

- помісячний розподіл витрат праці у відсотках до річних;
- коефіцієнт сезонності використання трудових ресурсів – відношення максимальної (мінімальної) місячної зайнятості працівників до середньорічної;
- розмах сезонності – відношення максимальних місячних витрат праці до мінімальних.

В умовах науково-технічного прогресу об'єктивною необхідністю є підвищення інтенсивності праці. Інтенсифікація праці – це найбільш повне і раціональне використання, кожної хвилини, кожної години робочого дня, тижня, року. Це дозволяє підвищити виробіток і продуктивність праці.

Узагальнюючим показником ефективності використання трудових ресурсів є продуктивність праці. Тому на вивченні цього питання повинна бути зосереджена особлива увага. Насамперед потрібно ґрунтовно засвоїти поняття «продуктивність праці» і усвідомити, яку роль відіграє маса праці і продуктивність праці у збільшенні обсягу виробництва сільськогосподарської продукції.

Вивчаючи сутність категорії продуктивність праці, необхідно добре усвідомити, що її підвищення в кінцевому підсумку зводиться до економії робочого часу і що така економія має велике значення для зміцнення економіки підприємств і розв'язання ряду соціальних проблем. Для глибокого засвоєння цього питання потрібно ґрунтовно оволодіти методикою визначення системи показників продуктивності праці в сільському господарстві, зрозуміти їх економічний зміст і значення для оцінки ефективності використання трудових ресурсів і виробничої діяльності підприємств в цілому. Насамперед потрібно знати, що є прямі (повні) показники продуктивності праці, при розрахунку яких беруться до уваги затрати живої праці і обсяг виробленої продукції, та проміжні (неповні), які визначають до одержання продукції в процесі виробництва.

При засвоєнні методики визначення повних показників продуктивності праці важливо зрозуміти особливості розрахунку показників трудомісткості продукції, усвідомити їх переваги і обмеженість використання, а також відмінності від інших повних показників. Доцільно переконатися в необхідності визначення таких вартісних показників продуктивності праці, як погодинна, денна і річна продуктивність.

Продуктивність праці в сільському господарстві характеризуються системою прямих і опосередкованих показників. Прямі показники:

- кількість людино-годин, витрачених на виробництво одиниці продукції, або кількість продукції, виробленої за одиницю робочого часу (люд.-год.);
- обсяг валової продукції (в грошовому вираженні, в співставних цінах) в розрахунку на одиницю робочого часу або на одного середньорічного працівника, що прийняв участь в сільськогосподарському виробництві.

В землеробстві і тваринництві кінцевий продукт обліковують один раз за рік. Тому продуктивність праці за кінцевим продуктом визначають один раз на проміжних стадіях. Продуктивність праці характеризується системою неповних, опосередкованих показників. До них відносяться:

- обсяг сільськогосподарських робіт, виконаних в одиницю часу;
- витрати праці на обробку 1 га с.-г. культур;
- витрати праці на обслуговування 1 голови худоби;
- урожайність культур;
- продуктивність однієї голови худоби і т.п.

Завдання 3. Визначення продуктивності праці за натуральними і вартісними показниками в рослинництві та тваринництві. Зробити висновки.

Рівень продуктивності праці визначається співвідношенням кількості виробленої продукції і витрат робочого часу.

Для характеристики рівня продуктивності праці в сільському господарстві застосовують наступні показники: прямі (повні), непрямі (не повні), натуральні, вартісні.

Прямі натуральні показники:

а) кількість продукції, виробленої за 1 люд.-год.:

$$\Pi_t = \frac{ВП}{t},$$

де Π_t – продуктивність праці;

$ВП$ – кількість виробленої продукції;

t – час на виробництво продукції.

б) кількість люд.-год., витрачених на виробництво одиниці продукції, тобто працемісткість продукції:

$$T_n = \frac{t}{ВП}$$

Завдання 2. На основі даних річних звітів визначити продуктивність праці за натуральними і вартісними показниками. Зробити висновки.

Таблиця 5

Продуктивність праці за натуральними показниками в рослинництві

Показники	Зерно		Соняшник	
	Базисний рік	Звітний рік	Базисний рік	Звітний рік
Одержано продукції після доробки, ц				
Прямі витрати праці, тис.люд.-год.				
Вироблено продукції за 1 люд.-год., ц				
Прямі витрати праці на виробництво 1 ц продукції, люд.-год.				

Таблиця 6

Продуктивність праці за натуральними показниками в тваринництві

Показники	Базисний рік	Звітний рік	Темп росту, %
Вироблено молока, ц			
Прямі витрати праці на виробництво молока, тис.люд.-год.			
Одержано приросту ВРХ, ц			
Прямі витрати праці на виробництво приросту ВРХ, тис.люд.-год.			
Вироблено молока за 1 люд.-год., кг			
Вироблено приросту ВРХ за 1 люд.-год., кг			
Витрачено праці на виробництво 1 ц люд.-год.: - молока - приросту ВРХ			

До вартісних показників відносяться вартість валової продукції с.-г. виробництва, валовий доход, прибуток, вироблені:

- за 1 люд.-год.
- на 1 середньорічного працівника.

Таблиця 7

Продуктивність праці за вартісними показниками

Показники	Базисний рік	Звітний рік	Темп росту, %
Вартість валової продукції с.-г. (в пост. цінах 2010 р.), тис. грн., в т.ч.:			
- рослинництва			
- тваринництва			
Валовий доход, тис.грн.			
Прибуток, тис.грн.			
Прямі витрати праці на виробництво продукції сільського господарства тис. люд.-год. в т.ч.:			
- рослинництва			
- тваринництва			
Середньорічна чисельність працівників, які зайняті в сільському господарському виробництві, чол., в т.ч.:			
- в рослинництві			
- в тваринництві			
Вироблено валової продукції с.-г. виробництва, грн.:			
- на 1 середньорічного працівника			
- на 1 люд.-год.			
в т.ч.:			
- в рослинництві			
- в тваринництві			
Вироблено валового доходу, грн.:			
- на 1 середньорічного працівника			
- на 1 люд.-год.			
Отримано прибутку, грн.:			
- на 1 середньорічного працівника			
- на 1 люд.-год.			

Виробничі фонди сільського господарства залежно від економічного значення в процесі виробництва, характеру обороту і способу перенесення вартості на створюваний продукт поділяються на основні і оборотні. При цьому засоби праці набувають економічної форми основних фондів, а предмети праці - оборотних фондів.

Основні виробничі фонди-цезасобивиробництва, які протягом тривалого часу беруть участь у процесі виробництва, зберігають натурально-речову форму і поступово, частинами переносять свою вартість на створюваний продукт.

Оборотні виробничі фонди-цезасобивиробництва, які повністю споживаються протягом одного виробничого циклу, втрачають натурально-речову форму і повністю переносять свою вартість на готовий продукт.

Продуктивні фонди господарств постійно функціонують у процесі сільськогосподарського виробництва. Обслуговуючий, вони здійснюють оборот і проходять стадії виробництва і обігу. У зв'язку з цим у кожному господарстві, яке нормально функціонує, крім основних і оборотних виробничих фондів є також фонди обігу.

Фонди обігу включають готову до реалізації продукцію, кошти на поточних рахунках, кошти в розрахунках та інші активи.

У сукупності оборотні фонди і фонди обігу становлять оборотні засоби сільськогосподарських підприємств.

Вартість основних фондів періодично переоцінюється. Це обумовлено необхідністю мати співставні дані по основних фондах, введених і зарахованих на баланс підприємства в різні роки.

Важливе економічне значення мають амортизаційні відрахування, які використовуються на просте відтворення основних фондів.

Основні фонди можуть передаватися в оренду. Підвищення ефективності використання основних і оборотних фондів залежить від багатьох факторів: урожайності с.-г. культур, продуктивності тварин, якості і асортименту продукції, величини основних виробничих фондів с.-г. призначення.

Найважливішими показниками ефективності використання виробничих фондів є:

1. Фондовіддача - вихід валової продукції сільського господарства в розрахунку на 1 грн. основних виробничих фондів сільськогосподарського призначення.

2. Фондомісткість - сума основних виробничих фондів сільськогосподарського призначення в розрахунку на 1 грн. валової продукції сільського господарства.

3. Норма прибутку - процентне відношення балансового прибутку до середньорічної вартості сукупних виробничих фондів.

Важливо відмітити взаємозв'язок фондозабезпеченості з інтенсифікацією виробництва, фондоозброєності з продуктивністю праці і собівартістю продукції. Фондозабезпеченість і фондоозброєність – факторні

показники. Вони характеризують вкладення засобів праці на одиницю площі сільськогосподарських угідь і на одного середньорічного працівника.

На відміну від них показники економічної ефективності використання основних фондів (фондовіддача, фондомісткість) – результативні, які характеризують ефект, віддачу вкладень.

Завдання 3. Визначити показники ефективності використання виробничих фондів в господарстві. Зробити висновки.

Таблиця 8

Економічна ефективність використання виробничих фондів

Показники	Базисний рік	Звітний рік	Темп росту, %
Вихідні дні вартість валової продукції рослинництва і тваринництва (в поточних цінах) тис. грн.			
Валовий дохід від рослинництва і тваринництва, тис. грн.			
Балансовий прибуток, тис. грн.			
Середньорічна вартість основних виробничих фондів і оборотних засобів господарства, тис. грн.			
Вартість основних виробничих фондів с-г. призначення, тис. грн.			
Показники ефективності використання фондів:			
а) фондовіддача, грн.			
б) фондомісткість, грн.			
в) норма прибутку, %			

Ефективність використання сукупних і виробничих фондів залежить від ефективності використання оборотних засобів. Тому важливо визначити:

1. Коефіцієнт оборотності оборотних засобів. Він показує кількість оборотів оборотних засобів за рік. Визначається відношенням суми обороту з реалізації до середньорічної вартості оборотних засобів.

Розраховується за формулою:

$$K_{об} = \frac{O_{об}}{B_o},$$

де $K_{об}$ - коефіцієнт оборотності оборотних засобів;

$O_{об}$ - сума обороту, яка включає в себе виручку від реалізації продукції, вартості робіт і послуг, вартості молодняка, переведеного в основне стадо, мінус вартість худоби, вибраканої з основного стада, грн.;

B_o - середньорічна вартість оборотних засобів, грн.

Крім того можна визначити коефіцієнт оборотності тільки матеріальних оборотних засобів. Вартість матеріальних оборотних засобів визначається як різниця між усією сумою оборотних засобів і грошовими засобами.

Чим вище коефіцієнт оборотності, тим більш ефективно використовуються оборотні засоби.

2. Тривалість обороту (період обігу). Виражається в днях і показує час, за скільки оборотні засоби роблять повний оборот.

Розраховується відношенням кількості днів в році, кварталі, тобто в періоді обігу, до коефіцієнту оборотності. Визначається за формулою:

$$V = \frac{T}{K_{об}}$$

де V - тривалість обороту оборотних засобів в днях;

$K_{об}$ - коефіцієнт оборотності;

T - звітний період, умовно: місяць - 30 днів; квартал - 90 днів; рік - 360 днів.

Оборотність засобів в сільськогосподарських підприємствах частіше визначають за рік, коли повністю завершується цикл виробництва. Чим менше днів витрачено на оборот, тим більш ефективно використовуються оборотні засоби.

3. Коефіцієнт закріплення засобів в обороті ($K_з$). Він показує, яка сума оборотних засобів припадає на 1 грн. суми обороту, визначається відношенням середньорічної вартості оборотних засобів ($B_о$) до суми обороту ($O_{об}$) за формулою:

$$K_з = \frac{B_о}{O_{об}}$$

Чим менше цей коефіцієнт, тим більш ефективно використовуються оборотні засоби. При прискоренні оборотності засобів частинами їх вивільнюється з обороту, а при вповільнюванні оборотності вимагається додаткове притягання засобів.

4. Вивільнення оборотних засобів ($B_з$).

Розраховується за формулою:

$$B_з = \frac{O_{об} \times P_{п.об.}}{T}$$

де $B_з$ - вивільнювання оборотних засобів, грн.;

$O_{об}$ - сума обороту, грн.;

$P_{п.об.}$ - прискорення оборотності засобів, дн.;

T - звітний період (360 днів).

5. Додаткова потреба в оборотних засобах ($ДП$).

Визначається за формулою:

$$ДП = \frac{O_{об} \times Y_{пов.об.}}{T}$$

де $ДП$ - додаткова потреба в оборотних засобах, грн.;

$У_{пов.об.}$ - уповільнення оборотності засобів, дн.

Завдання 4. Визначення ефективності використання оборотних засобів.

Таблиця 9

Економічна ефективність використання оборотних засобів

Показники	Базисний рік	Звітний рік	Відхилення, +, -
Сума обороту, тис. грн. в т.ч.			
Середньорічна вартість оборотних засобів, тис.грн.			
Коефіцієнт оборотності оборотних засобів.			
Тривалість одного обороту, дн.			
Коефіцієнт закріплення засобів в обороті			
Прискорення оборотності, дн.			
Уповільнення оборотності, дн.			
Вивільнення оборотних засобів, грн.			
Додаткова потреба в оборотних засобах, грн.			

Рекомендовані теми реферативних повідомлень:

1. Оренда землі: суть, механізм здійснення, ефективність.
2. Проблеми становлення ринку землі в Україні.
3. Стан трудових ресурсів вгалузях сільського господарства, підвищення ефективності їх використання.
4. Продуктивність праці в аграрних формуваннях сучасності.
5. Механізм відтворення основних виробничих фондів в галузях сільського господарства.
6. Резерви підвищення ефективності використання основних виробничих фондів.
7. Раціональне співвідношення основних і оборотних виробничих фондів в сільському господарстві.

Тема 4. Розміщення сільського господарства**Питання:**

1. Наукові основи розміщення сільського господарства.
2. Показники розміщення сільськогосподарського виробництва.
3. Особливості і фактори розміщення сільського господарства.
4. Головні принципи раціонального розміщення, його сутність і завдання. Розміщення сільського господарства України за економічними районами і природноекономічними зонами.
5. Особливості галузевої структури сільського господарства.
6. Завдання подальшого вдосконалення розміщення сільського господарства.

Методичні вказівки щодо виконання завдань теми:

Після вивчення лекційного матеріалу і опрацювання рекомендованої літератури, засвоєння основних положень теми перевіряється через опитування.

З метою більш поглибленого вивчення матеріалу рекомендується написання рефератів.

Рекомендовані теми реферативних повідомлень:

1. Соціальна спрямованість розвитку і розміщення продуктивних сил.
2. Економічна безпека держави в контексті проблем розміщення і розвитку продуктивних сил.
3. Фактори розміщення продуктивних сил та їх реалізація в практичній діяльності.
4. Сутність економічного району і об'єктивний характер його формування.
5. Основні принципи економічного районування.
6. Типи економічних районів і принципові відмінності між ними.
7. Особливості сучасного економічного районування на території України.
8. Сучасна мережа мезорайонів України.
9. Прикладне значення економічного районування.

МОДУЛЬ 2. Економіка галузей рослинництва

Тема 5. Економіка виробництва зерна

Питання:

1. Розвиток і зональні особливості виробництва зерна.
2. Структура зернового господарства.
3. Розміщення і розвиток виробництва зерна.
4. Економічна ефективність виробництва зерна.
5. Канали реалізації зерна і рівні цін на зерно.
6. Шляхи збільшення виробництва зерна і підвищення його ефективності.

Методичні вказівки щодо виконання завдань теми

Ефективність виробництва зерна в різних зонах – різна. Тому слід враховувати місцеві особливості. Всі зернові культури повинні вирощуватись за інтенсивними технологіями. Тому збільшення обсягів виробництва зерна повинно супроводжуватись збільшенням необхідних ресурсів.

Рівень товарності виробництва сільськогосподарських культур (P_T) визначають за формулою:

$$P_T = \frac{ТП}{ВЗ} \times 100\%,$$

де $ТП$ – кількість реалізованої продукції, ц;

$ВЗ$ – валовий збір, ц.

Розрахунок показників економічної ефективності виробництва продукції рослинництва проводять по наступним формулам:

1. Урожайність окремих сільгоспкультур ($У$), ц з 1 га:

$$У = \frac{ВЗ}{S_n},$$

де $ВЗ$ – валовий збір продукції після доробки, ц; S_n – площа посіву, га.

2. Трудомісткість продукції (T), або (прямі витрати праці на виробництво 1 ц продукції, люд.-год.), люд.-год./ц

$$T = \frac{ЗТ}{ВЗ},$$

де $ЗТ$ – прямі витрати праці, люд.-год.

3. Виробнича собівартість 1 ц продукції (C), грн..

$$C = \frac{B_e}{ВЗ},$$

де B_e – виробничі витрати, грн.

4. Середня ціна реалізації 1 ц продукції ($Ц$), грн.:

$$Ц = \frac{ГВ}{K},$$

де $ГВ$ – грошова виручка від реалізації продукції, тис.грн.; K – кількість реалізованої продукції, ц.

5. Прибуток, отриманий за 1 ц реалізованої продукції ($\Pi_{за\ 1ц}$), грн.:

$$\Pi_{за\ 1ц} = \frac{\Pi}{K},$$

де Π – прибуток за реалізованої продукції, грн.

6. Прибуток, отриманий з 1 га площа, з якої реалізовано продукцію ($\Pi_{з\ 1га}$), грн.:

$$\Pi_{з\ 1га} = \frac{\Pi}{S_p},$$

де S_p – площа, з якої реалізовано продукцію, га, яка визначається за формулою:

$$S_p = \frac{K}{У}$$

При визначенні економічної ефективності вирощування культур враховують урожайність, продуктивність праці, собівартість продукції, чистий дохід або прибуток, рівень рентабельності.

Завдання 1. За даними форми № 29-сг визначити рівень розвитку виробництва зерна і його місце в економіці господарства за три роки. Зробити висновки.

Таблиця 10

Рівень розвитку зернового виробництва

Культури	Площа, га			Урожайність, ц з 1 га			Валовий збір, ц			Реалізована продукція, ц			Рівень товарності, %		
	базисний	проміжний	звітний	базисний	проміжний	звітний	базисний	проміжний	звітний	базисний	проміжний	звітний	базисний	проміжний	звітний
Озимі зернові															
Ярові зернові															
Кукурудза на зерно															
Зернобобові															
Інші зернові															
Всього				x	x	x									

Таблиця 11

Місце зернових в економіці господарства

Показники	В цілому по господарству		Зернові		Питома вага зернових у загальних показниках господарства, %	
	Базисний рік	Звітний рік	Базисний рік	Звітний рік	Базисний рік	Звітний рік
Площа посіву, га						
Валова продукція, тис. грн. - у поточних цінах - у пост. цінах 2010 р.						
Витрати праці, тис.люд.-год.						
Виробничі витрати, тис.грн.						
Грошова виручка, тис.грн.						
Собівартість реалізованої продукції, тис. грн.						
Прибуток, тис.грн.						

Завдання 2. За даними форми № 50-сг та форми № 29-сг визначити економічну ефективність виробництва зернових в підприємстві за три роки. Зробити висновки.

Таблиця 12

Вихідні дані для розрахунку показників економічної ефективності виробництва зерна

Показники	Базисний рік	Проміжний рік	Звітний рік	Темп росту, %
Площа посіву, га				
Валовий збір (у вазі після доробки), ц				
Прямі витрати праці, тис.люд.-год.				
Виробничі витрати, тис. грн.				
Кількість реалізованого зерна в натурі, ц				
Площа, з якої реалізовано зерно, га				
Грошова виручка, тис.грн.				
Собівартість реалізованої продукції, тис.грн.				
Прибуток, тис.грн.				

Таблиця 13

Економічна ефективність виробництва зерна

Показники	Базисний рік	Проміжний рік	Звітний рік	Темп росту, %
Урожайність, ц з 1 га				
Прямі витрати праці на виробництво 1 ц зерна, люд.-год.				
Собівартість 1 ц зерна, грн. - виробнича - реалізованої продукції				
Середня ціна реалізації 1 ц, грн.				
Прибуток, отриманий з: - 1 ц реалізованої продукції, грн. - 1 га площі, з якої реалізована продукція, грн.				
Рівень рентабельності, %				

Рекомендовані теми реферативних повідомлень:

1. Види зернових культур та структура виробництва зернових.
2. Рівень споживання хлібопродуктів в Україні населенням.
3. Потреба в зерні на продовольчі та фуражні цілі.
4. Необхідність створення та обсяг страхових запасів зерна.
5. Обґрунтування потреби в зерні на внутрішньому ринку.
6. Експортний потенціал зернового господарства України.
7. Динаміка виробництва зерна та його розподіл за напрямками використання.
8. Динаміка та структура експорту зерна.
9. Динаміка урожайності зернових культур по Україні та її рівень відносно світового рівня та рівня провідних країн - виробників зерна.
10. Побічна продукція зернових культур: методика визначення обсягу та напрямки використання.
11. Затрати праці та рівень механізації на вирощуванні зернових.

12. Параметри якості пшениці. Напрямки її використання в переробній галузі в залежності від показників якості.
13. Фуражні зернові культури та обсяги їх виробництва в Україні.
14. Рентабельність виробництва зернових культур.
15. Особливості функціонування ринку зерна. Його державне регулювання.
16. Інфраструктура прийому та зберігання зерна.
17. Формування собівартості продуктів переробки зерна.
18. Рентабельність виробництва муки та круп.
19. Підприємства з виробництва хлібобулочних виробів, їх характеристика.

Тема 6. Економіка виробництва технічних культур

Питання:

1. Економіка виробництва олійних культур.
2. Розвиток і розміщення олійних культур в Україні.
3. Економічна ефективність виробництва олійних культур, шляхи її підвищення.
4. Економіка виробництва цукрових буряків.
5. Економічна ефективність виробництва цукрових буряків, шляхи її підвищення.

Методичні вказівки щодо виконання завдань теми

До олійних культур належать соняшник, ріпак, гірчиця, мак олійний, льон-довгунець, бавовна, коноплі, соя.

У насінні цих культур міститься олії, %: соняшнику – 29,0-56,9; рицина – 7,2-58,2; ріпаку озимому – 45,0-49,6; льону олійного – 30,0-47,8; маку – 46,0-56,0; сої – 15,5-24,5.

Олійні культури та продукти їх переробки – цінний корм для худоби. Наприклад, соняшник, сою, ріпак та ряд інших культур вирощують на силос та зелену масу. Макуха і шрот, що є відходами переробки насіння, містять багато білка й сприяють різкому підвищенню продуктивності тварин.

Основна олійна культура в Україні – соняшник. У державних закупівлях насіння олійних культур питома вага соняшнику становить близько 96 %.

Завдання 1. За даними форми № 50-сг та форми № 29-сг визначити економічну ефективність виробництва соняшнику на підприємстві за три роки. Зробити висновки.

Таблиця 14

Вихідні дані для розрахунку показників економічної ефективності виробництва соняшнику

Показники	Базисний рік	Проміжний рік	Звітний рік	Темп росту, %
Площа посіву, га				
Площа, з якої реалізовано продукцію, га				
Валовий збір (у вазі після доробки), ц				
Прямі витрати праці, тис.люд.-год.				
Виробничі витрати, тис. грн.				
Кількість реалізованого насіння в натурі, ц				
Собівартість реалізованої продукції, тис.грн.				
Виручка від реалізації, тис.грн.				
Прибуток, тис.грн.				

Таблиця 15

Економічна ефективність виробництва соняшнику

Показники	Базисний рік	Проміжний рік	Звітний рік	Темп росту, %
Урожайність, ц з 1 га				
Прямі витрати праці на виробництво 1 ц соняшнику, люд.-год.				
Собівартість 1 ц соняшнику, грн. - виробнича - реалізованої продукції				
Середня ціна реалізації 1 ц, грн.				
Прибуток, отриманий з: - 1 ц реалізованої продукції, грн. - 1 га площі, з якої реалізована продукція, грн.				
Рівень рентабельності, %				

Завдання 2. За даними форми № 50-сг та форми № 29-сг визначити економічну ефективність виробництва сої на підприємстві за три роки. Зробити висновки.

Таблиця 16

Вихідні дані для розрахунку показників економічної ефективності виробництва сої

Показники	Базисний рік	Проміжний рік	Звітний рік	Темп росту, %
Площа посіву, га				
Валовий збір, ц				
Прямі витрати праці, тис.люд.-год.				
Виробничі витрати, тис. грн.				
Кількість реалізованого насіння в натурі, ц				
Площа, з якої реалізовано продукцію, га				
Собівартість реалізованої продукції, тис.грн.				
Виручка від реалізації, тис.грн.				
Прибуток, тис.грн.				

Таблиця 17

Економічна ефективність виробництва сої

Показники	Базисний рік	Проміжний рік	Звітний рік	Темп росту, %
Урожайність, ц з 1 га				
Прямі витрати праці на виробництво 1 ц сої, люд.-год.				
Собівартість 1 ц сої, грн. - виробнича - реалізованої продукції				
Середня ціна реалізації 1 ц, грн.				
Прибуток, отриманий з: - 1 ц реалізованої продукції, грн. - 1 га площі, з якої реалізована продукція, грн.				
Рівень рентабельності, %				

Завдання 3. За даними форми № 50-сг та форми № 29-сг визначити економічну ефективність виробництва ріпаку на підприємстві за три роки. Зробити висновки.

Таблиця 18

Вихідні дані для розрахунку показників економічної ефективності виробництва ріпаку

Показники	Базисний рік	Проміжний рік	Звітний рік	Темп росту, %
Площа посіву, га				
Валовий збір, ц				
Прямі витрати праці, тис.люд.-год.				
Виробничі витрати, тис. грн.				
Кількість реалізованого насіння в натурі, ц				
Площа, з якої реалізовано продукцію, га				
Виручка від реалізації, тис.грн.				
Собівартість реалізованої продукції, тис.грн.				
Прибуток, тис.грн.				

Таблиця 19

Економічна ефективність виробництва ріпаку

Показники	Базисний рік	Проміжний рік	Звітний рік	Темп росту, %
Урожайність, ц з 1 га				
Прямі витрати праці на виробництво 1 ц ріпаку, люд.-год.				
Собівартість 1 ц ріпаку, грн. - виробнича - реалізованої продукції				
Середня ціна реалізації 1 ц, грн.				
Прибуток, отриманий з: - 1 ц реалізованої продукції, грн. - 1 га площі, з якої реалізована продукція, грн.				
Рівень рентабельності, %				

Завдання 4. За даними форми № 50-сг та форми № 29-сг визначити економічну ефективність виробництва цукрового буряку в господарстві за три роки. Зробити висновки.

Таблиця 20

Вихідні дані для розрахунку показників економічної ефективності виробництва цукрового буряку

Показники	Базисний рік	Проміжний рік	Звітний рік	Темп росту, %
Площа посіву, га				
Валовий збір, ц				
Прямі витрати праці, тис.люд.-год.				
Виробничі витрати, тис. грн.				
Кількість реалізованої продукції, ц				
Площа, з якої реалізовано продукцію, га				
Грошова виручка, тис.грн.				
Собівартість реалізованої продукції, тис.грн.				
Прибуток, тис.грн.				

Таблиця 21

Економічна ефективність виробництва цукрового буряку

Показники	Базисний рік	Проміжний рік	Звітний рік	Темп росту, %
Урожайність, ц з 1 га				
Прямі витрати праці на виробництво 1 ц цукрового буряку, люд.-год.				
Собівартість 1 ц цукрового буряку, грн. - виробнича - реалізованої продукції				
Середня ціна реалізації 1 ц, грн.				
Прибуток, отриманий з: - 1 ц реалізованої продукції, грн. - 1 га площі, з якої реалізована продукція, грн.				
Рівень рентабельності, %				

Рекомендовані теми реферативних повідомлень:

1. Цукрові буряки як технічна культура. Продукти їх переробки та напрямки використання.
2. Норми та фактичний рівень споживання цукру. Потреба на внутрішньому ринку.
3. Експортний потенціал цукрової галузі та фактичний рівень експорту цукру.
4. Напрямки використання та потреба на внутрішньому ринку у побічних продуктах переробки цукрових буряків.
5. Затрати праці та рівень механізації виробництва цукрових буряків.
6. Механізм давальницької схеми переробки цукрових буряків.
7. Показники якості цукрових буряків.
8. Технологічні показники ефективності виробництва цукру.

9. Особливості функціонування ринку цукру. Його державне регулювання.
10. Олійні культури та структура їх виробництва на Україні.
11. Продукти переробки олійних культур та напрямки їх використання.
12. Норми та фактичний рівень споживання рослинної олії на продовольчі цілі.
13. Потреба в рослинній олії на технічні цілі на внутрішньому ринку.
14. Динаміка виробництва рослинної олії в Україні за останні роки.
15. Експортний потенціал галузі виробництва олійних культур та фактичні обсяги експорту насіння соняшнику.
16. Експортний потенціал олійно-жирової промисловості та фактичний рівень експорту рослинної олії.
17. Особливості функціонування ринку насіння олійних культур. Його державне регулювання.
18. Особливості функціонування ринку рослинної олії.
19. Світове виробництво олії та олійних культур.
20. Характеристика олійно-жирової промисловості України.
21. Льон - довгунець як основна прядильна культура, продукти її переробки.
22. Напрямки використання льоноволокна та потреба в ньому на внутрішньому ринку.
23. Світове виробництво льоноволокна. Основні конкуренти України на зовнішньому ринку.
24. Ефективність виробництва льону – довгунця.
25. Характеристика господарств по первинній переробці льону.
26. Характеристика господарств по виробництву льняних виробів.

Тема 7. Економіка виробництва картоплі і овочів

Питання:

1. Економіка виробництва картоплі.
2. Економічна ефективність інтенсифікації технології вирощування картоплі.
3. Економіка виробництва овочів.
4. Економічне обґрунтування спеціалізації і концентрації овочівництва відкритого і закритого ґрунту.

Методичні вказівки щодо виконання завдань теми:

Овочі – незамінні продукти харчування, багаті на мінеральні елементи, вітаміни, поживні речовини. Норма споживання овочів і баштанних культур у середньому за рік на душу населення в Україні становить 164 кг, а споживається близько половини.

Овочі – цінна сировина для харчової і консервної промисловості. Порівняно з іншими сільськогосподарськими культурами вирощування овочів має свої особливості. Їх структура значною мірою визначається

природними та економічними умовами, а економічна ефективність залежить від зони вирощування.

Розрізняють овочівництво відкритого і захищеного ґрунту.

При опрацюванні теми необхідно вивчити:

- розвиток і розміщення овочівництва в Україні;
- ефективність виробництва овочів відкритого ґрунту;
- ефективність виробництва овочів захищеного ґрунту;
- шляхи підвищення економічної ефективності вирощування овочів.

Для порівняльної оцінки вирощування овочевих культур за технологіями користуються такими показниками: урожайність, обсяг валової продукції в розрахунку на 1 га посіву, витрати праці на одиницю продукції, розмір прибутку на одиницю площі, рівень рентабельності.

В овочівництві захищеного ґрунту урожайність визначають в розрахунку на 1 м² корисної площі, а прибуток – на 1 га споруд захищеного ґрунту.

Завдання 1. Визначити економічну ефективність виробництва овочів. Зробити висновки.

Таблиця 22

Вихідні дані для розрахунку економічної ефективності виробництва овочів

Показники	Базисний рік	Проміжний рік	Звітний рік	Темп росту, %
Площа посіву, га				
Валовий збір, ц				
Прямі витрати праці на продукцію, тис.люд.-год.				
Виробничі витрати на продукцію, тис.грн.				
Кількість реалізованих овочів, ц				
Грошова виручка, тис.грн.				
Собівартість реалізованої продукції, тис.грн.				
Прибуток, тис.грн.				

Таблиця 23

Економічна ефективність виробництва овочів

Показники	Базисний рік	Проміжний рік	Звітний рік	Темп росту, %
Урожайність, ц/га				
Рівень товарності, %				
Прямі витрати праці на виробництво 1 ц, люд.-год.				
Собівартість 1 ц овочів, тис.грн.				
- виробнича				
- повна				
Середня ціна реалізації 1 ц, грн.				
Площа, з якої реалізована продукція, га				
Прибуток на 1 га, грн.				
Рівень рентабельності, %				

Завдання 2. Визначити економічну ефективність виробництва картоплі. Зробити висновки.

Таблиця 24

Вихідні дані для розрахунку економічної ефективності виробництва картоплі

Показники	Базисний рік	Проміжний рік	Звітний рік	Темп росту, %
Площа посіву, га				
Валовий збір, ц				
Прямі витрати праці на продукцію, тис.люд.-год.				
Виробничі витрати на продукцію, тис.грн.				
Кількість реалізованої картоплі, ц				
Грошова виручка, тис.грн.				
Собівартість реалізованої продукції, тис.грн.				
Прибуток, тис.грн.				

Таблиця 25

Економічна ефективність виробництва картоплі

Показники	Базисний рік	Проміжний рік	Звітний рік	Темп росту, %
Урожайність, ц/га				
Рівень товарності, %				
Прямі витрати праці на виробництво 1 ц, люд.-год.				
Собівартість 1 ц картоплі, тис.грн.				
- виробнича				
- повна				
Середня ціна реалізації 1 ц, грн.				
Площа, з якої реалізована продукція, га				
Прибуток на 1 га, грн.				
Рівень рентабельності, %				

Рекомендовані теми реферативних повідомлень:

1. Напрямки використання картоплі та продукти її переробки.
2. Потреба в картоплі на продовольчі і фуражні цілі.
3. Потреба в продуктах переробки картоплі.
4. Динаміка виробництва картоплі та її розподіл за напрямками використання.
5. Роль особистих підсобних господарств у виробництві картоплі.
6. Проблеми вирощування картоплі на підприємствах.
7. Особливості функціонування ринку картоплі.
8. Характеристика крохмале-патокової промисловості.
9. Переробка картоплі на продовольчі цілі: стан розвитку та перспективи галузі.
10. Динаміка та структура виробництва овочів.
11. Роль особистих підсобних господарств в виробництві овочів.
12. Проблеми розвитку овочівництва в с.-г. підприємствах.
13. Динаміка розвитку овочівництва закритого ґрунту.
14. Оцінка якості овочів, їх екологічна оцінка.
15. Методика розподілу витрат в овочівництві.
16. Канали та строки реалізації овочів, їх вплив на формування реалізаційної ціни.

17. Особливості функціонування ринку овочів.
18. Розвиток інфраструктури заготівлі та реалізації овочів.
19. Характеристика консервної промисловості.
20. Визначення потреби в сировині для плодоовочевих комбінатів.
21. Ефективність виробництва плодоовочевих консервів.

Тема 8. Економіка виробництва плодів, ягід і винограду

Питання:

1. Економіка садівництва. Значення виробництва плодово-ягідної продукції.
2. Шляхи підвищення економічної ефективності виробництва плодів і ягід. Інтенсифікація садівництва. Підвищення якості продукції.
3. Економіка виробництва винограду. Особливості зберігання, реалізації і переробки продукції.
4. Підвищення економічної ефективності виробництва винограду.

Методичні вказівки щодо виконання завдань теми:

Виробництво фруктів, ягід і винограду та продукції їх переробки – одна із складових АПК України, що характеризується певною специфікою, широким асортиментом та багатоплановістю їх використання. Внаслідок цієї специфіки та відповідно до природно-кліматичних факторів формується ринок плодової продукції в свіжому і переробленому вигляді.

Садівництво і виноградарство як галузі сільського господарства мають ряд особливостей, зумовлених характером виробництва продукції. Від початку садіння до вступу в період плодоносіння, насадження потребують великих трудових і матеріальних витрат. З початком плодоносіння садові і виноградні насадження стають основними засобами виробництва сільськогосподарського підприємства.

Період амортизації окремих насаджень різний. Так, у зерняткових порід він становить у середньому 20-25 років, у кісточкових – 17-20, а у виноградників – 40-50 років. Строк окупності капітальних вкладень на закладання садів – 8-12, а ягідників – 4-5 років.

При вивченні теми слід звернути увагу на такі питання, як:

- розвиток і розміщення садівництва і виноградарства;
- економічна ефективність виробництва фруктів, ягід і винограду.

Для визначення економічної ефективності виробництва фруктів, ягід і винограду використовуються ті ж самі показники, що і для інших сільськогосподарських культур.

Для порівняльної оцінки ефективності виробництва використовуються такі показники: урожайність ц з 1 га, продуктивність праці, валовий і чистий доход на 1 га; на 1 люд.-год.; собівартість, рівень рентабельності.

Садівництво і виноградарство – трудомісткі культури. Витрати праці в садівництві складають близько 700 люд.-год. на 1 га, у виноградарстві – 500-670 люд.-год. на 1 га.

Завдання 1. Визначити економічну ефективність виробництва плодів. Зробити висновки.

Таблиця 26

Вихідні дані для розрахунку економічної ефективності виробництва плодів

Показники	Базисний рік	Проміжний рік	Звітний рік	Темп росту, %
Площа насаджень, га				
Валовий збір, ц				
Прямі витрати праці на основну продукцію, тис.люд.-год.				
Виробничі витрати на основну продукцію, тис.грн.				
Кількість реалізованої продукції, ц				
Грошова виручка, тис.грн.				
Собівартість реалізованої продукції, тис.грн.				
Прибуток, тис.грн.				

Таблиця 27

Економічна ефективність виробництва плодів

Показники	Базисний рік	Проміжний рік	Звітний рік	Темп росту, %
Урожайність, ц/га				
Рівень товарності, %				
Прямі витрати праці на виробництво 1 ц, люд.-год.				
Собівартість 1 ц плодів, тис.грн.				
- виробнича				
- повна				
Середня ціна реалізації 1 ц грн.				
Площа, з якої реалізована продукція, га				
Прибуток на 1 га, тис.грн.				
Рівень рентабельності, %				

Завдання 2. Визначити економічну ефективність виробництва винограду. Зробити висновки.

Таблиця 28

Вихідні дані для розрахунку економічної ефективності виробництва винограду

Показники	Базисний рік	Проміжний рік	Звітний рік	Темп росту, %
Площа насаджень, га				
Валовий збір, ц				
Прямі витрати праці на основну продукцію, тис.люд.-год.				
Виробничі витрати на основну продукцію, тис.грн.				
Кількість реалізованої продукції, ц				
Грошова виручка, тис.грн.				
Собівартість реалізованої продукції, тис.грн.				
Прибуток, тис.грн.				

Таблиця 29

Економічна ефективність виробництва винограду

Показники	Базисний рік	Проміжний рік	Звітний рік	Темп росту, %
Урожайність, ц/га				
Рівень товарності, %				
Прямі витрати праці на виробництво 1 ц, люд.-год.				
Собівартість 1 ц винограду, тис.грн.				
- виробнича				
- повна				
Середня ціна реалізації 1 ц грн.				
Площа, з якої реалізована продукція, га				
Прибуток на 1 га, тис.грн.				
Рівень рентабельності, %				

Завдання 3. Визначити економічну ефективність виробництва ягід. Зробити висновки.

Таблиця 30

Вихідні дані для розрахунку економічної ефективності виробництва ягід

Показники	Базисний рік	Проміжний рік	Звітний рік	Темп росту, %
Площа насаджень, га				
Валовий збір, ц				
Прямі витрати праці на основну продукцію, тис.люд.-год.				
Виробничі витрати на основну продукцію, тис.грн.				
Кількість реалізованої продукції, ц				
Грошова виручка, тис.грн.				
Собівартість реалізованої продукції, тис.грн.				
Прибуток, тис.грн.				

Таблиця 31

Економічна ефективність виробництва ягід

Показники	Базисний рік	Проміжний рік	Звітний рік	Темп росту, %
Урожайність, ц/га				
Рівень товарності, %				
Прямі витрати праці на виробництво 1 ц, люд.-год.				
Собівартість 1 ц ягід, тис.грн.				
- виробнича				
- повна				
Середня ціна реалізації 1 ц грн.				
Площа, з якої реалізована продукція, га				
Прибуток на 1 га, тис.грн.				
Рівень рентабельності, %				

Рекомендовані теми реферативних повідомлень:

1. Виробництво плодів та розмір багаторічних насаджень в Україні.
2. Розвиток виноградарства в Україні.
3. Розвиток ягідництва в країні.
4. Роль особистих підсобних господарств у виробництві плодів і ягід.
5. Багаторічні насадження як основний засіб виробництва. Норми амортизаційних відрахувань.
6. Формування затрат в садівництві.
7. Собівартість плодів і ягід: фактичний рівень та структура.
8. Ефективність виробництва плодів і ягід.
9. Ефективність виробництва винограду.
10. Характеристика виноробної промисловості.
11. Експортний потенціал виноробної галузі та фактичний рівень експорту вин.

Тема 9. Економіка виробництва і використання кормів

Питання:

1. Кормова база та її значення в тваринництві.
2. Якість кормів та її вплив на ефективність тваринництва.
3. Джерела кормових ресурсів та їх економічна характеристика.
4. Економічна оцінка кормових культур, кормів і раціонів.
5. Шляхи збільшення виробництва і зниження собівартості кормів.
6. Інтенсифікація польового і пасовищного кормовиробництва.

Методичні вказівки щодо виконання завдань теми:

Кормова база – це сукупність кормових ресурсів, структура і якість кормів, система їх виробництва, зберігання і використання в окремому господарстві, районі, області, регіоні.

Вона повинна забезпечувати:

- повне і безперебійне забезпечення повноцінними кормами всіх видів худоби і птиці на протязі року;
- виробництво кормів і насіння кормових культур з належною працеемкістю і собівартістю;
- раціональне використання сільськогосподарських угідь, залишків рослинництва і відходів переробної промисловості;
- надійне зберігання і використання без втрат всіх видів кормів.

Для практичного вирішення проблеми кормовиробництва і використання кормів спеціалісти повинні досконало знати економіки галузі, основні напрями її інтенсифікації, вміти виконувати практичні розрахунки по аналізу кормовиробництва, порівняльній оцінці культур і раціонів.

Здобувачам вищої освіти необхідно визначити:

- поняття кормової бази, її значення для тваринництва і завдання розвитку;
- джерела кормових засобів і їх економічних характеристик;

- науково-технічний прогрес у кормовиробництві;
- економічну оцінку кормових культур, кормів і раціонів;
- шляхи збільшення та здешевлення виробництва кормів.

Узагальнюючий облік кормів ведуть в кормових одиницях. В одній кормовій культурі наявність кормових одиниць може бути різна і залежить від агротехніки, термінів і способів збирання, зберігання.

Згідно зоотехнічних вимог в раціоні на кожен кормову одиницю необхідно мати в середньому 105-110 г перетравного протеїну.

Нормативну кількість кормів розраховують виходячи із нормативів.

Завдання 1. Провести економічну оцінку культур за такими показниками: вихід кормів з 1 га посіву культур в центнерах кормових одиниць; перетравного протеїну, кормопропротеїнових одиниць, витрат праці на виробництво 1 ц кормових одиниць, перетравного протеїну, кормопропротеїнових одиниць; собівартість 1 ц кормових одиниць, перетравного протеїну, кормопропротеїнових одиниць; індексна оцінка кормів і оцінка в балах.

Для визначення виходу кормів в центнерах кормових одиниць, перетравного протеїну і кормопропротеїнових одиниць з 1 га спочатку визначають середньозважену врожайність кожної кормової культури яку визначають на основі даних річного звіту.

Таблиця 32

Розрахунок середньозваженої врожайності кормових культур

Культура	Площа, га			Валовий збір, ц			Середньозваже- на врожайність, ц/га
	Базисний рік	Звітний рік	Всього за 2 роки	Базисний рік	Звітний рік	Всього за 2 роки	
Зернофуражні культури							
Кукурудза на зерно в повній стиглості							
Ярові зернові (без кукурудзи)							
Зернобобові							
Коренеклубнеплоди і силосні культури							
Коренеплоди і баштанні кормові							
Кукурудза на силос							
Силосні культури (без кукурудзи)							
Культури на зелений корм							
Кукурудза							
Однорічні трави							
Багаторічні трави							
Трави на сіно							
Однорічні							
Багаторічні							

Вихід кормових одиниць і перетравного протеїну з 1 га як по основній, так і по побічній продукції визначають множенням врожайності (основної і побічної продукції) на відповідну кількість вмісту кормових одиниць і перетравного протеїну в одиниці корму.

$$Y_{кпо} = \left(\frac{K + 10P}{2} \times Y_{ос} \right) + \left(\frac{K + 10P}{2} \times Y_{поб} \right),$$

де $Y_{кпо}$ – вихід кормопропротеїнових одиниць з 1 га посівної площі, ц;
 K – кількість кормових одиниць в 1 ц корму;
 P – вміст протеїну в 1 ц корму, кг;
 $Y_{ос}$ – врожайність основної продукції, ц/га;
 $Y_{поб}$ – врожайність побічної продукції, ц/га.

Таблиця 34

Вихід кормів зі всієї площі кормових культур

Культура	Площа кормових культур, га	Середня врожайність, ц/га			Отримано зі всієї площі, ц		
		Кормових виходи-ниць	Перетравного протеїну	Кормопро-теїнових одиниць	Кормових виходи-ниць	Перетравного протеїну	Кормопро-теїнових одиниць
Зернофуражні культури							
Кукурудза на зерно в повній стиглості							
Ярові зернові (без кукурудзи)							
Зернобобові							
Коренеплоди і силосні культури							
Кормові коренеплоди і баштанні кормові							
Кукурудза на силос							
Силосні культури (без кукурудзи)							
Культури на зелений корм							
Кукурудза							
Однолітні трави							
Багаторічні трави							
Трави на сіно							
Однорічні							
Багаторічні							
Всього							

Таблиця 35

Визначення трудомісткості і собівартості вироблених кормів

Культура	Отримано зі всієї площі в середньому за (базисний і звітний роки), ц			Всього прямих витрат праці, люд.-год.			Всього виробничих витрат, тис.грн.			Прямі витрати праці на 1 ц, люд.-год.			Собівартість 1 ц, тис.грн.		
	Корм. од.	Перетрав. протеїну	Корм. протеїну	Базисний рік	Звітний рік	Всього за 2 роки	Базисний рік	Звітний рік	Всього за 2 роки	Корм. од.	Перетрав. протеїну	Корм. протеїну	Корм. од.	Перетрав. протеїну	Корм. протеїну
Зернофуражні культури															
Кукурудза на зерно в повній стиглості															
Ярові зернові (без кукурудзи)															
Зернобобові															
Коренеплоди і силосні культури															
Кормові коренеплоди і баштанні кормові															
Кукурудза на силос															
Силосні культури (без кукурудзи)															
Культури на зелений корм															
Кукурудза															
Однолітні трави															
Багаторічні трави															
Трави на сіно															
Однорічні															
Багаторічні															

Рекомендовані теми реферативних повідомлень:

1. Поняття кормової бази та її складові.
2. Види кормів та джерела їх надходження.
3. Польове кормовиробництво: характеристика видів кормів.
4. Промислове кормовиробництво.
5. Корми як побічна продукція переробної промисловості.
6. Характеристика показників якості кормів.
7. Визначення поживності кормів.
8. Затрати праці в польовому кормовиробництві.
9. Собівартість кормів: методика її визначення.

Тема 10. Економіка скотарства

Питання:

1. Розвиток і розміщення виробництва продукції скотарства.
2. Економіка виробництва молока.
3. Формування ринку молока.
4. Шляхи підвищення економічної ефективності виробництва молока.
5. Економіка виробництва м'яса великої рогатої худоби.
6. Економічна ефективність та шляхи її підвищення.

Методичні вказівки щодо виконання завдань теми:

Скотарство, як найбільш складна і надзвичайно важлива галузь сільського господарства, є найважливішим індикатором стану тваринницької галузі. В галузі зосереджено 65% умовного продуктивного поголів'я худоби. Головна її продукція - м'ясо і молоко.

За науково обґрунтованими нормами харчування на людину в рік в середньому потрібно молочних продуктів 405 кг, із них молока незбираного 128 кг, яловичини і телятини 36 кг.

Велика рогата худоба використовує більш дешеві соковиті і грубі корми, кормова одиниця яких на 30 % дешевша зернової кормової одиниці.

Як найбільш інтенсивна галузь з прискореним і рівномірним оборотом стада, скотарство відіграє суттєву роль в всій економіці сільського господарства.

Скотарство слід розміщувати в найбільш вигідних для нього економічних умовах в першу чергу по кормовиробництву. Виробництво молока концентрується навколо ринків його збуту.

Економічну ефективність скотарства характеризує система показників, основними з яких є:

- обсяг виробництва валової продукції, в т.ч. на 10 га сільгоспугідь;
- продуктивність тварин – середньорічний удій молока на 1 корову, середньодобові і річні прирости живої маси молодняка, скороспілість, жива і забійна маса відгодованої худоби;
- вихід телят на 100 корів і нетелів;
- оплата корму або його витрати на одиницю продукції;
- продуктивність праці бо працездатність виробництва продукції;
- собівартість 1 ц продукції того чи іншого виду;
- прибуток, рівень рентабельності виробництва;
- термінокупності капітальних вкладень.

Ефективність скотарства залежить від правильного інтенсивного використання маточного поголів'я, профілактики і знищення безплідності.

Завдання 1. На основі даних річних звітів визначити економічну ефективність виробництва продукції скотарства. Зробити висновки.

Таблиця 37

Вихідні дані для визначення показників економічної ефективності
виробництва продукції скотарства

Показники	Молоко		Приріст ВРХ	
	Базисний рік	Звітний рік	Базисний рік	Звітний рік
Поголів'я худоби, гол.				
Одержано продукції, ц				
Одержано приросту, ц				
Прямі витрати праці на виробництво продукції, тис. люд.-год.				
Виробничі витрати на продукцію, тис.грн.				
Витрати кормів на продукцію, ц корм. од.				
Кількість реалізованої продукції, ц				
Грошова виручка від реалізації продукції, тис.грн.				
Повна собівартість реалізованої продукції, тис.грн.				
Прибуток, тис. грн.				

На підставі даних таблиці 37 визначити економічну ефективність виробництва молока та приросту ВРХ.

Таблиця 38

Економічна ефективність виробництва молока

Показники	Базисний рік	Звітний рік	Темп росту, %
Річний надій молока на 1 корову, кг			
Одержано телят на 100 корів, гол.			
Витрати праці на 1 ц молока (працемісткість), люд.-год.			
Собівартість 1 ц, грн.:			
- виробнича			
- повна			
Прибуток на 1 ц реалізованої продукції, грн.			
Витрати кормів на 1 ц молока, ц корм.од.			
Рівень рентабельності, %			

Таблиця 39

Економічна ефективність виробництва приросту ВРХ

Показники	Базисний рік	Звітний рік	Темп росту, %
Приріст живої маси ВРХ:			
- добовий, г			
- річний, ц			
Витрати праці на 1 ц приросту, люд.-год.			
Витрати кормів на 1 ц приросту, ц корм.од.			
Собівартість 1 ц, грн.:			
- виробнича			
- повна			
Прибуток на 1 ц реалізованої продукції, грн.			
Рівень рентабельності, %			

Рекомендовані теми реферативних повідомлень:

1. Продукція скотарства та напрямки її використання.
2. Норми, фактичний рівень, та динаміка споживання молока.
3. Динаміка поголів'я великої рогатої худоби в останні роки.
4. Динаміка виробництва молока останніми роками, причини його скорочення.
5. Динаміка виробництв яловичини. Причини скорочення виробництва.
6. Затрати праці на виробництво молока: фактичний рівень та структура.
7. Методика визначення продуктивності праці в молочному скотарстві.
8. Формування закупівельних цін на молоко.
9. Ефективність виробництва молока і його товарність.
10. Показники м'ясної продуктивності в скотарстві.
11. Собівартість виробництва яловичини. Методика визначення показників собівартості.
12. Формування цін на яловичину. Їх рівень за її категоріями і каналами реалізації.
13. Ефективність виробництва яловичини.
14. Особливості функціонування ринку молока.
15. Характеристика підприємств по переробці молока.
16. Формування цін на молоко та молокопродукти.
17. Ефективність виробництва молока та молокопродуктів.

Тема 11. Економіка свинарства

Питання:

1. Народногосподарське значення свинарства, його роль у забезпечення населення продуктами харчування.
2. Економічна ефективність свинарства. Продуктивність свиней.
3. Ефективність внутрішньогалузевої спеціалізації та концентрації у свинарстві.
4. Шляхи підвищення економічної ефективності свинарства.

Методичні вказівки щодо виконання завдань теми:

Скороспілість, висока плодючість, великий вихід м'яса і сала при відносно менших чим в інших видів тварин, витрати кормів на одержання одиниці приросту живої маси визначають значення свинарства як важливого джерела м'ясних продуктів. Від кожної свиноматки за рік можна одержати 2-3 т м'яса. На 1 ц приросту живої маси витрачається 4-5 ц корм.одиниць. При інтенсивній відгодівлі 100 кг живої маси досягається до 7 місячного віку.

Економічна ефективність виробництва в свинарстві, характеризується системою натуральних і вартісних показників, основні із них:

- продуктивність – середньодобові прирости живої маси молодняка або свиней на відгодівлі;

- жива маса свиней в розрахунку на одну основну або середньорічну свиноматку, а також в розрахунку на одну голову на відгодівлі;
- плодючість – відношення приплоду в двомісячному віці до кількості маток на початок року або в середньому за рік;
- коефіцієнт обороту основних маток за розподілом – відношення кількості маток, що опоросилися, до наявних на початок року чи в середньому за рік;
- термін вирощування чи відгодівлі свиней до певної живої маси;
- оплата корму чи витрат його на одиницю приросту живої маси;
- продуктивність праці або працемісткість виробництва свинини;
- собівартість 1 ц приросту живої маси, а також однієї голови вирощеного молодняка;
- прибуток, рівень рентабельності;
- строк окупності капітальних вкладень.

Завдання 1. Визначити економічну ефективність виробництва продукції свинарства.

Таблиця 40

Вихідні дані для розрахунку економічної ефективності виробництва продукції свинарства

Показники	Базисний рік	Звітний рік	Темп росту, %
Середньорічне поголів'я, гол.			
Одержано продукції, ц			
Витрачено праці на продукцію, тис. люд.-год.			
Виробничі витрати, тис.грн.			
Витрати кормів, ц корм.од.			
Кількість реалізованої продукції, ц			
Грошова виручка від реалізації продукції, тис.грн.			
Повна собівартість реалізованої продукції, тис. грн.			
Прибуток, тис. грн.			

В таблиці 41 розрахувати показники економічної ефективності виробництва продукції свинарства. Зробити висновки.

Таблиця 41

Економічна ефективність виробництва продукції свинарства

Показники	Базисний рік	Звітний рік	Темп росту, %
Середньодобовий приріст живої маси, г			
Витрати праці на 1 ц приросту свиней, люд.-год.			
Витрати кормів на 1 ц продукції, ц корм.од.			
Собівартість 1 ц приросту, грн.:			
- виробнича			
- повна			
Прибуток на 1 ц, грн.			
Рівень рентабельності, %			

Рекомендовані теми реферативних повідомлень:

1. Продукція свинарства та напрямки її використання.
2. Норми та фактичний рівень споживання м'яса та м'ясопродуктів.
3. Динаміка виробництва свинини та поголів'я свиней.
4. Роль особистих підсобних господарств у виробництві свинини.
5. Проблеми виробництва свинини в спеціалізованих підприємствах.
6. Показники продуктивності в свинарстві. Методика їх визначення.
7. Показники відтворення стада в свинарстві. Методика їх визначення.
8. Показники продуктивності праці в свинарстві.
9. Показники собівартості в свинарстві. Методика їх визначення.
10. Формування цін на свинину. Їх рівень за категоріями свинини.
11. Ефективність виробництва свинини.
12. Особливості функціонування ринку м'ясопродуктів.
13. Характеристика підприємств по переробці м'яса.
14. Види м'яса та м'ясопродуктів, динаміка їх виробництва.
15. Собівартість виробництва м'яса та м'ясопродуктів.
16. Ефективність виробництва м'яса та м'ясопродуктів.

Тема 12. Економіка вівчарства

Питання:

1. Народногосподарське значення вівчарства.
2. Основні напрями його розвитку.
3. Економічна ефективність вівчарства.
4. Шляхи підвищення економічної ефективності вівчарства.

Методичні вказівки щодо виконання завдань теми:

За різнобічністю продукції вівчарство займає одно із перших місць серед галузей тваринництва. Від овець одержують вовну, каракульські смушки, хутряні і кожухові овчини, продукти харчування – м'ясо, сало, молоко.

Економічне значення цієї галузі заключається в тому, що вона сприяє підвищенню ефективності використання сільськогосподарських угідь. Вівці використовують пасовища на яких інша худоба не пасеться. Завдяки вівцям повніше використовуються природні угіддя і найбільш дешеві корми. Утримання овець значно дешевше ніж інших видів худоби.

Економічна ефективність вівчарства визначається такими показниками:

- продуктивність – насамперед вовни з однієї голови;
- середньодобовий приріст живої маси молодняка чи овець на відгодівлі;
- вихід продукції в натуральному і вартісному вираженні на вівцематку;
- плодючість овець – вихід ягнят на 100 маток;

- виробництво продукції – вовни, приросту живої маси, смушок і т.п.
- на 100 га сільськогосподарських угідь;
- продуктивність праці або працемісткість виробництва продукції;
- оплата корму продукцією або затрати кормів на одиницю продукції;
- собівартість одиниці продукції;
- прибуток, рівень рентабельності;
- термін окупності капітальних вкладень.

Завдання 1. Визначити рівень розвитку вівчарства і його місце в економіці господарства.

Таблиця 42

Рівень розвитку вівчарства

Показники	Базисний рік	Звітний рік	Темп росту, %
Поголів'я овець, гол.			
Настриг вовни на 1 голову, кг			
Всього одержано вовни, ц			
Реалізовано вовни, ц			
Рівень товарності, %			

Рівень товарності визначається за формулою:

$$PT = \frac{ТП}{ВП} \times 100,$$

де *ТП* – кількість реалізованої продукції, ц;

ВП – кількість виробленої продукції, ц.

Для визначення місця галузей в економіці підприємства складаємо таблицю 43.

Таблиця 43

Місце вівчарства в економіці господарства в звітному році

Показники	В цілому по сільськогосподарському виробництву	По вівчарству	Питома вага вівчарства в загальних показниках сільського господарства, %
Поголів'я худоби та птиці, ум.гол.			
Витрати праці, тис.люд.-год.			
Виробничі витрати, тис.грн.			
Грошова виручка, тис.грн.			
Прибуток, тис.грн.			

Завдання 2. Визначити економічну ефективність виробництва продукції вівчарства.

Економічна ефективність вівчарства залежить від якості продукції і повноцінності її використання. З підвищенням якості зростають реалізаційні ціни та рентабельність вівчарства в господарствах. Ефективність вівчарства залежить також від удосконалення існуючих порід і типів овець. Значним резервом збільшення виробництва продукції вівчарства є вдосконалення структури стада. Важливим фактором підвищення ефективності вівчарства є

ліквідація яловості вівцематок та зменшення падежу овець, значну частку якого становить молодняк.

Таблиця 44

Вихідні дані для визначення економічної ефективності виробництва
ВОВНИ

Показники	Базисний рік	Звітний рік	Темп росту, %
Середньорічне поголів'я, гол.			
Одержано вовни, ц			
Витрачено праці на виробництво вовни, люд.-год.			
Виробничі витрати, тис.грн.			
Витрати кормів, ц корм.од.			
Кількість реалізованої продукції, ц			
Грошова виручка, тис.грн.			
Повна собівартість реалізованої продукції, тис.грн.			
Прибуток, тис.грн.			

На підставі даних таблиці 44 розрахувати показники економічної ефективності виробництва вовни.

Таблиця 45

Економічна ефективність виробництва вовни

Показники	Базисний рік	Звітний рік	Темп росту, %
Настриг вовни на 1 вівцю, кг			
Витрати праці на 1 ц вовни, люд.-год.			
Собівартість 1 ц вовни, грн.: - виробнича			
- повна			
Прибуток на 1 ц реалізованої вовни, грн.			
Витрачено кормів на виробництво 1 ц вовни, ц корм.од.			
Рівень рентабельності, %			

Аналогічно здійснюється розрахунок визначення економічної ефективності виробництва приросту овець.

Таблиця 46

Вихідні дані для визначення економічної ефективності виробництва
приросту овець

Показники	Базисний рік	Звітний рік	Темп росту, %
Середньорічне поголів'я, гол.			
Одержано приросту, ц			
Витрачено праці на виробництво приросту, люд.-год.			
Виробничі витрати, тис.грн.			
Витрати кормів, ц корм.од.			
Кількість реалізованої продукції, ц			
Грошова виручка, тис.грн.			
Повна собівартість реалізованої продукції, тис.грн.			
Прибуток, тис.грн.			

Таблиця 47

Економічна ефективність виробництва приросту овець

Показники	Базисний рік	Звітний рік	Темп росту, %
Середньодобовий приріст живої маси, г			
Витрати праці на 1 ц приросту, люд.-год.			
Собівартість 1 ц приросту, грн.:			
- виробнича			
- повна			
Прибуток на 1 ц реалізованого приросту, грн.			
Витрачено кормів на виробництво 1 ц приросту, ц корм.од.			
Рівень рентабельності, %			

Рекомендовані теми реферативних повідомлень:

1. Продукція вівчарства та напрямки її використання.
2. Динаміка поголів'я овець та виробництва продукції галузі.
3. Розміщення вівчарства.
4. Показники продуктивності у вівчарстві.
5. Показники собівартості у вівчарстві. Розподіл витрат на виробництво за видами продукції.
6. Формування цін на вовну.
7. Ефективність виробництва вовни.
8. Характеристика підприємств по переробці вовни.
9. Ефективність виробництва вовняних та хутряних виробів.

Тема 13. Економіка птахівництва**Питання:**

1. Значення галузі птахівництва в Україні.
2. Яйцеве і м'ясне птахівництво.
3. Ефективність виробництва продукції птахівництва.
4. Шляхи підвищення економічної ефективності птахівництва. Безвідходні технології у птахівництві.

Методичні вказівки щодо виконання завдань теми:

Економічна ефективність виробництва яєць – це максимально можливий вихід продукції (яєць чи яєчної маси) в розрахунку на одне птахомісце при найменших витратах праці, матеріальних і грошових коштів на одиницю продукції. На бройлерних підприємствах важливе значення має збільшення щільності посадки птиці на одиницю площі вирощування, скорочення термінів відгодівлі.

Ефективність виробництва в галузі залежить від таких факторів: рівня яйценокості, термінів утримання курей-несучок, рівня використання продуктивних можливостей бройлерів; товарність м'яса, збереження молодняка, собівартість одиниці продукції і продуктивності праці, витрати кормів, ступені використання птахо-місць і виробничих потужностей.

Показники ефективності:

- продуктивність: одержання яєць за рік на середньорічну курицю-несучку, на маточну голову різних видів птиці, відносна яйценоскість – відсоткове відношення одержаних яєць до кількості днів перебування несучок в стаді; вихід продукції вирощування на маточну голову; середня жива маса однієї голови за період вирощування;
- оплата корму: вихід яєць чи м'яса птиці на 1 ц витрачених кормів; витрати кормів в кормових одиницях на одиницю продукції;
- продуктивність праці: кількість одержаної продукції в натуральному вираженні в розрахунку на відпрацьовану людино-годину на середньорічного працівника, зайнятого в птахівництві; витрати праці на 1000 яєць або 1 ц живої маси; вартість валової продукції в розрахунку на людино-годину, на середньорічного працівника галузі;
- собівартість одиниці продукції – 1000 шт. яєць, 1 ц приросту живої маси, однієї голови птиці для ремонту основного стада;
- інтенсивність відгодівлі: середньодобовий приріст живої маси, тривалість відгодівлі; виробництво м'яса в живій масі на одне птахо-місце, на 1 м² площі вирощування птиці;
- прибуток (чистий дохід) в розрахунку на людино-день, людино-годину, середньорічного працівника галузі, на одиницю продукції птахівництва, на курицю-несучку, на 1 м² виробничої площі або на птахо-місце;
- рівень рентабельності виробництва яєць і м'яса; термін окупності капітальних вкладень.

Завдання 1. Визначення економічної ефективності виробництва продукції птахівництва.

Таблиця 48

Вихідні дані для визначення економічної ефективності виробництва продукції птахівництва

Показники	Базисний рік	Звітний рік	Темп росту, %
Середньорічне поголів'я, гол.			
Одержано продукції:			
- яєць, тис.шт.			
- приросту, ц			
Витрачено праці на продукцію, тис. люд.-год.:			
- на виробництво яєць			
- на виробництво приросту			
Витрати, тис.грн.:			
- на виробництво			
- на виробництву приросту			
Витрачено кормів – всього, ц корм.од.			
Кількість реалізованої продукції:			
- яєць, тис.шт.			
- приросту птиці, ц			
Грошова виручка від реалізації, тис.грн.:			
- яєць			
- приросту птиці			

Повна собівартість реалізованої продукції, тис.грн.:			
- яєць			
- приросту птиці			
Прибуток від реалізації, тис.грн.:			
- яєць			
- приросту птиці			

В таблиці 50 визначаємо економічну ефективність виробництва продукції птахівництва. Робимо висновки.

Таблиця 49

Економічна ефективність виробництва продукції птахівництва

Показники	Базисний рік	Звітний рік	Темп росту, %
Несучість курей-несучок, шт.			
Приріст живої маси птиці, г			
Витрати праці люд.-год.:			
- 1 тис. шт. яєць			
- 1 ц приросту			
Витрати кормів, ц корм. од.:			
- 1 тис.шт. яєць			
- 1 ц приросту			
Виробнича собівартість, грн.:			
- 1 тис.шт. яєць			
- 1 ц приросту			
Повна собівартість, грн.:			
- 1 тис.шт. яєць			
- 1 ц приросту			
Прибуток, грн.:			
- 1 тис.шт. яєць			
- 1 ц приросту			
Рівень рентабельності, %:			
- виробництва яєць			
- виробництва м'яса птиці			

Рекомендовані теми реферативних повідомлень:

1. Продукція птахівництва та напрямки її використання.
2. Динаміка виробництва яєць та м'яса птиці.
3. Норми та фактичний рівень споживання продукції птахівництва.
4. Потреба в продукції птахівництва.
5. Затрати праці та рівень механізації в птахівництві.
6. Показники собівартості в яєчному птахівництві.
7. Показники собівартості в бройлерному птахівництві.
8. Формування цін на продукцію птахівництва.
9. Ефективність виробництва яєць.
10. Ефективність виробництва м'яса бройлерів.
11. Ефективність виробництва м'яса качок.
12. Експортний потенціал галузі птахівництва та фактичний рівень експорту - імпорту.

Тестові завдання для перевірки знань

1. Життєво необхідною галуззю народного господарства, яка відіграє важливе значення у забезпеченні соціальної стабільності нашої держави, є:

- а) агропромисловий комплекс;
- б) промисловість;
- в) сільське господарство;
- г) продовольчий комплекс.

2. Економіка як імперична наука базується на:

- а) теоретичних принципах;
- б) узагальненні і конкретизації;
- в) достовірних фактах;
- г) досягненні економічного і соціального ефекту.

3. Специфічними методами дослідження економіки галузей сільського господарства:

- а) аналіз, синтез, дедукція, індукція, абстракція, загальні методи пізнання та інші;
- б) балансовий, нормативний, економіко-математичний, абстрактно-логічний, узагальнюючий, монографічний;
- в) економіко-математичний, економіко-статистичний, монографічний, експериментальний, розрахунково-конструктивний, балансовий, абстрактно-логічний;
- г) правильної відповіді немає.

4. До складу продовольчого комплексу входять:

- а) сільське господарство, галузі легкої, харчової промисловості і громадського харчування;
- б) галузі і виробництва, що виробляють продукти споживання;
- в) зерновий, молочний, м'ясний, буряковоцукровий та плодоовочевий підкомплекси;
- г) спеціалізовані с.-г. п-ва, галузі і виробництва, що забезпечують с. г. технікою, обладнанням і матеріальними ресурсами, а також організації по заготівлі, зберіганні і реалізації продукції.

5. Система виробничих відносин у сільському господарстві включає:

- а) відносини між державою і переробними п-вами;
- б) відносини між виробниками та споживачами с.-г. продукції;
- в) відносини між с. г. та іншими галузями АПК;
- г) відносини між с.-г. п-вами та їх внутрішньогосподарськими підрозділами

6. Сукупність інтегрованих галузей народного господарства, спільна мета яких –забезпечити країну продовольством і с.-г. сировиною, це:

- а) сільськогосподарське виробництво;
- б) господарський механізм;
- в) агропромислова інтеграція;
- г) агропромисловий комплекс.

7. Методологією науки «Економіка аграрних підприємств» є:

- а) абстракція;
- б) синтез і аналіз;
- в) монографія;
- г) діалектика.

8. Методи і прийоми дослідження Економіки аграрних підприємств поділяються на:

- а) загальні і спецефічні;
- б) повні і часткові;
- в) прямі і непрямі;
- г) макрорівні і мікрорівні.

9. Дедукція – це:

- а) метод узагальнення;
- б) метод вивчення об'єкта дослідження як сукупності елементів, що створюють систему;
- в) метод пізнання, логічного висновку від загального до часткового;
- г) метод пізнання істини ізольовано, без протиріч.

10. Агропромисловий комплекс включає такі сфери:

- а) галузі з переробки с.-г. сировини, а також ті, що здійснюють заготівлю, зберігання, транспортування і реалізацію с.-г. продукції; сільське господарство; інтенсифікація с.-г. виробництва;
- б) галузі промисловості, що виробляють для АПК засоби виробництва; сільське господарство; матеріально – технічна база комплексу;
- в) основні та оборотні фонди; фонди обігу; фонди накопичення.
- г) галузі промисловості, що виробляють для АПК засоби виробництва; сільське господарство; галузі з переробки с.-г. сировини, а також ті, що здійснюють заготівлю, зберігання, транспортування і реалізацію с.-г. продукції.

11. У соціально – економічному розвитку України сільське господарство займає . . . місце.

- а) додаткове;
- б) особливе;
- в) провідне;
- г) незначне.

12. Земля – це...

- а) головний засіб через те, що на ній вирощуються корисні для людей культурні рослини;
- б) головний засіб виробництва, якому притаманна специфічна унікальна властивість - родючість;
- в) просторовий базис для тваринницьких будівель і споруд та допоміжних виробництв в сільській місцевості;
- г) важливий виробничий ресурс в сільській місцевості, який поки що не є товаром.

13. Фактори, що впливають на родючість землі:

- а) грошова оцінка землі, рівень інтенсивності використання земельних ресурсів;
- б) якість ґрунту, рівень культури землеробства;
- в) система сівозмін, економічна оцінка землі;
- г) правильної відповіді немає.

14. Загальний земельний фонд України складає...

- а) 42 млн. га;
- б) 58,3 млн. га;
- в) 60,4 млн. га ;
- г) 70 млн. га.

15. Облік якості земель включає:

- а) структуру земельного фонду, групування ґрунтів;
- б) земельно- кадастрове районування, класифікацію земель;
- в) різницю в якості ґрунтів, групування ґрунтів; класифікацію земель;
- г) правильної відповіді немає.

16. Перехід одних видів земельних угідь у категорію інших земельних угідь- це:

- а) баланс земельних угідь;
- б) трансформація земельного фонду;
- в) структура земельних угідь;
- г) зміни у структурі сільськогосподарських угідь.

17. Урожайністю с.-г. культур визначається ...:

- а) відносна родючість ґрунту;
- б) економічна родючість;
- в) абсолютна родючість ґрунту;
- г) рівень використання землі.

18. Процес постійного відновлення чисельності трудових ресурсів – це:

- а) особливість праці в сільському господарстві;

- б) формування трудових ресурсів;
- в) компонент трудового потенціалу;
- г) розширене відтворення трудових ресурсів.

19. Продуктивність праці у сільському господарстві – це:

- а) реалізована здатність живої праці виробляти певну кількість продукції;
- б) можливість працівника виробити певний обсяг робіт за необхідних умов праці;
- в) реалізована здатність конкретної праці (праці конкретних працівників) в одиницю робочого часу виробляти певну кількість продукції або виконувати відповідний обсяг роботи;
- г) це обернений показник технологічної трудомісткості продукції, і остання визначається діленням прямих затрат людино-годин, що виникають у процесі виконання технологічних операцій, на обсяг виробленої продукції в натуральному виразі.

20. Економічний процес поступової втрати знаряддями праці своєї вартості і поступове перенесення її на заново створену продукцію – це:

- а) знос основних засобів;
- б) амортизація;
- в) вартість можливої реалізації;
- г) фізичний знос.

21. Основні фонди оцінюються за...:

- а) початковою, залишковою і відновною вартістю;
- б) первісною, відновною і ліквідаційною вартістю;
- в) балансовою, залишковою, ринковою і справедливою (оціночною) вартістю;
- г) первісною і справедливою(оціночною) вартістю.

22. Початкова вартість основних фондів складається з:

- а) витрат на демонтаж, амортизаційних відрахувань;
- б) витрат на капітальний ремонт та модернізацію;
- в) ціни основних фондів, витрат на транспортування та монтаж;
- г) амортизаційних відрахувань.

23. Які елементи слід включати до складу оборотних фондів підприємства:

- а) залишки готової продукції, кошти в розрахунках;
- б) незавершене виробництво, залишки тари та запасні частина;
- в) грошові кошти на розрахункових рахунках;
- г) машини, обладнання, запаси тари і палива.

24. Які елементи входять до складу фондів обігу:

- а) витрати майбутніх періодів;
- б) грошові кошти, товари на складі;
- в) запаси сировини, матеріалів, палива;
- г) транспортні засоби підприємства, устаткування і обладнання.

25. Показники, що характеризують стан основних виробничих фондів – це ...

- а) коефіцієнт завантаженості;
- б) коефіцієнт придатності;
- в) коефіцієнт зношення;
- г) коефіцієнт технічної готовності.

26. Відношення середньорічної вартості основних виробничих фондів с.-г. призначення до вартості валової продукції в поточних цінах – це :

- а) фондоддача;
- б) фондомісткість;
- в) фондоозброєність;
- г) коефіцієнт вибуття основних виробничих фондів.

27. Коефіцієнт оборотності оборотних засобів розраховується як відношення :

- а) середньорічної вартості оборотних засобів до суми обороту;
- б) сума обороту до середньорічної вартості оборотних засобів;
- в) сума обороту до тривалості обороту;
- г) правильної відповіді немає.

28. Визначальним фактором матеріально - технічної бази сільського господарства є:

- а) механізація;
- б) автоматизація;
- в) науково – технічний прогрес;
- г) кредитування.

29. Найбільш активною частиною матеріально - технічної бази сільського господарства, що включає потужність механічних двигунів (тракторів, комбайнів, автомобілів та інше), електромоторів, електроустановок і робочу худобу, є ...:

- а) продуктивні сили;
- б) енергетичні ресурси;
- в) електроенергетичні ресурси;
- г) усі відповіді неправильні.

30. Показники інтенсивності використання тракторного парку – це ...

- а) кількість відпрацьованих одним трактором машино-днів і машино-змін;

- б) кількість перевезеного тракторно-транспортним агрегатом вантажу, тонн;
- в) коефіцієнти змінності і використання тракторного парку;
- г) коефіцієнт інтенсивності;
- д) відпрацювання одним трактором нормо-змін.

31. У сільському господарстві земля виступає як :

- а) предмет праці;
- б) засіб праці;
- в) головний засіб виробництва;
- г) продукт природи.

32. За характером використання землі поділяються на:

- а) три групи: землі с.-г. призначення, землі нес.-г. призначення, землі лісового фонду;
- б) дві групи: землі с.-г. призначення, землі нес.-г. Призначення;
- в) дві групи: землі с.-г. призначення і лісового фонду, землі інших категорій;
- г) правильної відповіді немає.

33. Критеріями загальної економічної оцінки сільськогосподарських земель є:

- а) валовий дохід з 1 гектара сільськогосподарських угідь;
- б) чиста продукція з одиниці земельної площі;
- в) вартість валової продукції (грн./га), оціненої за єдиними спеціально розробленими кадастровими цінами;
- г) прибуток від реалізації сільськогосподарської продукції з розрахунку на 1 гектар.

34. Грошова оцінка земель сільськогосподарського призначення визначається як:

- а) добуток сукупного рентного доходу з 1 гектара ріллі у натуральному виразі (ц зерна), терміну капіталізації рентного доходу і поточної ціни 1 ц зерна у грн.;
- б) середня ціна у процесі купівлі-продажу земельних ділянок на конкурсних умовах;
- в) результат котіровок цін заявлених до продажу земельних ділянок з врахуванням попиту і пропозиції;
- г) добуток сукупного рентного доходу з 1 гектара ріллі у грошовому виразі (грн.), терміну капіталізації рентного доходу і поточної ціни 1 ц зерна у грн.;

35. Оренда землі – це:

- а) одержання на певний період земельної ділянки у користування задля виробництва певних видів сільськогосподарської продукції;

б) одержання на певний період у володіння земельної ділянки для здійснення підприємницької діяльності з метою одержання прибутку;

в) це передача її власником у тимчасове (строкове) володіння та користування іншим фізичним або юридичним особам за відповідну плату, яку називають орендною;

г) тимчасове распорядження земельною ділянкою за обумовлену в орендному договорі плату.

36. Трудові ресурси – це:

- а) люди, які зайняті в економіці;
- б) люди, які можуть працювати;
- в) реальні і потенціальні працівники;
- г) працездатне населення в працездатному віці.

37. Ефективність праці сільському господарстві залежить від:

- а) спеціалізації сільськогосподарського виробництва;
- б) природно - кліматичних умов і якості земельних ресурсів;
- в) чисельності трудових ресурсів;
- г) обсягу валової продукції сільського господарства.

38. Відношення прямих затрат праці (люд.-год.) до обсягу виробленої продукції у фізичному вимірі – це:

- а) трудозабезпеченість;
- б) продуктивність праці;
- в) трудомісткість;
- г) трудоозброєність праці.

39. Основні засоби є :

- а) матеріальними активами;
- б) вартістю засобів праці;
- в) незамінною складовою діяльності підприємства;
- г) правильної відповіді немає.

40. Залежно від цільового призначення основні фонди поділяються на:

- а) основні виробничі фонди і основні невиробничі фонди;
- б) основні виробничі фонди с.-г. призначення і нес.-г. призначення;
- в) основні виробничі фонди, оборотні фонди і фонди обігу;
- г) оборотні фонди і фонди обігу.

41. Показники, які характеризують рух основних фондів в підприємстві – це коефіцієнти:

- а) зростання і вибуття;
- б) зношення;
- в) сукупного відтворення;
- г) придатності;

д) оновлення.

42. Методи нарахування амортизації основних засобів:

- а) прямий, обернений, виробничий;
- б) прямолінійний, виробничий, ринковий, оціночний;
- в) виробничий, кумулятивний, прискореного зменшення залишкової вартості;
- г) прямолінійний, виробничий, кумулятивний, прискореного зменшення залишкової вартості; зменшення залишкової вартості.

43. Вкажіть показники, що характеризують ефективність використання основних виробничих фондів:

- а) фондоозброєність, фондозабезпеченість;
- б) норма прибутку, рівень рентабельності виробництва;
- в) фондovіддача, фондомісткість, норма прибутку;
- г) фондоозброєність, фондovіддача, фондозабезпеченість, фондомісткість, норма прибутку.

44. Норма прибутку для України складає ...

- а) 25 %;
- б) 10 %;
- в) 18 %;
- г) 15 %.

45. Незавершене виробництво – це:

- а) частина оборотних фондів, яка вже виробничо спожита, але готової продукції ще не одержано;
- б) витрати, що зроблені в даному періоді, але будуть включені в собівартість продукції в наступні 2-3 роки однаковими частками;
- в) ті основні фонди, які безпосередньо беруть участь у процесі виробництва і формуванні собівартості та вартості продукції;
- г) предметипраці, які не вступили ще в стадію виробничого споживання: корми, насіння і посадковий матеріал, підстилка, с.- г. сировина для промислової переробки, доросла птиця, кролі, молодняк тварин і тварин на відгодівлі, мінеральні добрива і т.д.

46. Коефіцієнт (швидкість) обороту основних фондів – це:

- а) відношення заново введених за рік основних засобів до балансової вартості всіх основних засобів на кінець року;
- б) відношення суми основних засобів на кінець року до їх вартості на початок року;
- в) відношення річної суми амортизації основних виробничих фондів до їх середньорічної вартості або період обороту як зворотне співвідношення цих величин.

г) усі відповіді неправильні.

47. Залишкова вартість основних фондів формується за рахунок:

- а) ціни основних фондів;
- б) вартості введених основних фондів;;
- в) витрат на демонтаж, на капітальний ремонт, модернізацію;
- г) амортизаційних відрахувань, початкової чи відновної вартості.

48. Поняття „засоби виробництва” і „виробничі фонди”:

- а) поняття „засоби виробництва” ширше, ніж поняття „виробничі фонди”;
- б) поняття „виробничі фонди” ширше, ніж поняття „засоби виробництва”;
- в) поняття економічно не пов’язані;
- г) рівнозначні.

49. Виробнича потужність залежить від таких чинників:

- а) наявного на підприємстві обладнання, техніки, устаткування;
- б) якості продукції, сировини, матеріалів;
- в) рівня спеціалізації;
- г) кваліфікації працівників.

50. Механізація сільського господарства – це:

- а) визначальний фактор с. г., це процес постійного вдосконалення засобів виробництва, технологій, організації і управління виробництвом на основі широкого використання наукових досліджень;
- б) процес заміни ручної праці машиною, окремих машин – системою машин, а також впровадження автоматизованих систем;
- в) сукупність різних видів техніки, яка забезпечує послідовне і безперервне виконання робіт у виробничому процесі;
- г) усі відповіді неправильні.

51. Показники економічної ефективності використання тракторного парку - ...

- а) собівартість 1 умовного-еталонного гектара механізованих робіт, грн.;
- б) витрати на придбання запасних частин для тракторного парку, грн.;
- в) витрати на капітальні ремонти тракторів, грн.;
- г) витрати палива на 1 умовно-еталонний гектар механізованих робіт, кг;
- д) одержано прибутку від реалізації продукції рослинництва з розрахунку на 1 грн. витрат на експлуатацію машино-тракторного парку, грн.

52. Грошовий вираз витрат підприємства на виробництво і реалізацію продукції(робіт, послуг) – це...

- а) нормативна собівартість;
- б) повна собівартість;

- в) виробнича собівартість;
- г) собівартість.

53. Структура собівартості продукції у відносному виразі - це:

- а) різні за економічним змістом статті витрат,
- б) визначення рівня собівартості продукції;
- в) процентне співвідношення витрат за окремими статтями до їх загальної суми;
- г) всі відповіді вірні.

54. Витрати, що не включаються у виробничу собівартість продукції – це:

- а) інші операційні витрати підприємства;
- б) загальновиробничі витрати;
- в) адміністративні витрати;
- г) інші прямі витрати;
- д) витрати на збут.

55. В конкретно економічному розумінні собівартість – це:

- а) натуральні витрати виробничих ресурсів на виробництво продукції;
- б) натуральні і грошові витрати на одержання продукції;
- в) грошовий вираз витрат підприємства на виробництво і реалізацію продукції;
- г) відокремлена частина вартості матеріальних витрат.

56. Непрямі витрати це:

- а) вартість насіння;
- б) витрати на роботи допоміжних виробництв;
- в) загальногосподарські витрати;
- г) вартість засобів захисту рослин.

57. "Змінними" називають:

- а) такі витрати, величина яких безпосередньо залежить від масштабів виробництва продукції;
- б) витрати, пов'язані з ліквідацією наслідків стихійного лиха;
- в) орендну плату за земельні ділянки або майно.

58. Собівартість одиниці продукції визначають:

- а) діленням загальної суми прямих витрат на загальний обсяг одержаної продукції у натуральному вигляді;
- б) діленням загальної суми прямих витрат на сумарний обсяг різних видів продукції;
- в) діленням собівартості всієї продукції відповідного виду на її обсяг у натуральному вигляді.

59. Різновид економічного типу розвитку, за якого приріст валової продукції одержують лише завдяки підвищенню ефективності використання авансового капіталу – це...

- а) екстенсивний;
- б) інтенсивно - екстенсивний;
- в) інтенсивний;
- г) екстенсивно – інтенсивний.

60. Об'єктами калькулювання собівартості продукції зерновиробництва є:

- а) зерно, сіно, солома;
- б) зерно, зерновідходи;
- в) зерно, зерновідходи, солома;
- г) повноцінне зерно.

61. Валова продукція сільського господарства – це:

- а) сумарна собівартість всіх видів натуральних продуктів, вироблених протягом року в основних галузях підприємства;
- б) первісний результат взаємодії факторів виробництва, матеріальна і вартісна основа інших кінцевих результатів, що в натуральній формі представлений всіма виробленими протягом року первинними продуктами рослинництва і тваринництва, а у вартісній – оцінений за порівнянними цінами відповідного року;
- в) сума грошових надходжень від реалізації продукції (робіт, послуг) протягом року;
- г) сума всіх видів продукції у вартісному виразі, одержаних протягом року.

62. Технологічна ефективність виробництва у скотарстві – це ...

- а) валовий надій молока по дійному стаду;
- б) показник надою молока на одну корову за певний проміжок часу, а показником якості – вміст білку і жиру в молоці;
- в) валовий надій молока і вихід приплоду по дійному стаду.

63. Рентабельність виробництва – це ...

- а) сума одержаної чистої продукції з розрахунку на одиницю площі ріллі;
- б) сума грошових надходжень на 1 умовний гектар сільськогосподарських угідь;
- в) поняття, що характеризує економічну ефективність виробництва, за якої підприємство за рахунок грошової виручки від реалізації продукції повністю відшкодовує витрати на її виробництво й одержує прибуток як головне джерело розширеного відтворення;
- г) поняття, що характеризує повну окупність витрат грошовою виручкою від реалізації продукції.

64. Відтворення в сільському господарстві - це:

- 1)виробництво матеріальних благ;
- 2)споживання матеріальних благ;
- 3)постійне повторення і відновлення процесу сільгоспвиробництва.

65. Розширене відтворення - це:

- 1)постійне відновлення матеріальних благ в попередніх розмірах;
- 2)складова частина відтворення;
- 3)безперервне зростання) обсягів виробництва.

66. Форми відтворення:

- 1)просте;
- 2)розширене;
- 3)екстенсивне;
- 4)інтенсивне.

67. Розміщення сільського господарства означає:

- 1)суспільний поділ праці в сільському господарстві;
- 2)розподіл виробництва окремих видів сільгосппродукції по території країни;
- 3)виробництво матеріальних благ в окремих галузях народного господарства.

68. Фактори, що впливають на розміщення сільгоспвиробництва:

- 1)природні умови;
- 2)ціни на сільгосппродукцію;
- 3)розміщення міст і промислових центрів;
- 4) рівномірне розміщення переробної промисловості і сільгоспвиробництва по території країни;
- 5)наявність ринку;
- 6)рівень розвитку науково-технічного прогресу;
- 7)розвиток засобів транспорту;
- 8)рівень забезпеченості трудовими ресурсами;
- 9)кон'юнктура ринку;
- 10)зміцнення економічної незалежності країни.

69. Форми спеціалізації сільського господарства:

- 1)раціональне розміщення;
- 2)зональна;
- 3)ринкова;
- 4)господарська;
- 5)внутрішньогосподарська;
- 6)глибоко спеціалізована;
- 7)внутрішньогалузева.
- 8)

70. Галузь - це:

- 1)раціональне розміщення сільського господарства
- 2)найбільша частка в структурі товарної продукції;
- 3)частина сільгоспвиробництва, яка характеризується певною продукцією, технологією та організацією виробництва.

71. Види галузей:

- 1)рослинництво та тваринництво;
- 2)головні;
- 3)додаткові;
- 4)ринкові;
- 5)підсобні.

72. Ступінь конкурентоспроможності визначається відношенням прибутку до:

- 1)собівартості;
- 2)ціни продукції;
- 3) виробничих фондів.

73. Природноеконімічні зони України:

- 1)полісся;
- 2)еконімічні райони;
- 3)лісостеп;
- 4)північний і центральний степ;
- 5)Донецько-Придніпровська;
- 6)Південний степ;
- 7)Південно-західний;
- 8)передгірні і гірські райони Криму;
- 9)передгірні і гірські райони Карпат;
- 10)Південна.

74. Концентрація сільгоспвиробництва - це:

- 1)розвиток продуктивних сил сільського господарства;
 - 2)поглиблення спеціалізації виробництва;
- зосередження засобів виробництва, земельних і трудових ресурсів у спеціалізованих підприємствах.

76. Кормова база - це:

- 1)всі видикормів;
- 2)корми рослинного, тваринного і мінерального походження;
- 3)співвідношення всіх видів кормів за їх поживністю;
- 4)обсяг і структура кормів, система їх виробництва та використання в тваринництві.

77. До кормів рослинного походження відносять:

- 1) концентровані;
- 2) мінеральні добавки;
- 3) соковиті;
- 4) грубі;
- 5) біодобавки;
- 6) зелені.

78. Структура раціону годівлі - це:

- 1) співвідношення всіх видів кормів за їх загальною поживністю;
- 2) загальна кількість кормів і окремих груп, обчислених у кормових одиницях;
- 3) співвідношення окремих видів кормів за їх поживністю.

79. Показники рівня розвитку кормової бази:

- 1) кормова площа, га;
- 2) урожайність кормових культур, ц/га;
- 3) обсяг виробництва кормів з розрахунку на 1 га сільгоспугідь, ц корм.од.;
- 4) обсяг виробництва кормів з розрахунку на 1 га кормової площі, ц корм, од.;
- 5) обсяг виробництва кормів з розрахунку на 1 умовну голову худоби, ц корм. од.

80. Показники ефективності кормових раціонів і типів годівлі тварин:

- 1) продуктивність худоби і птиці;
- 2) площа кормових культур;
- 3) собівартість 1 ц корм. од. у раціоні;
- 4) урожайність кормових культур;
- 5) собівартість 1 ц продукції, тваринництва;
- 6) рівень рентабельності виробництва продукції тваринництва.

81. Робоча сила – це:

- а) чоловіки віком від 16 до 65 років;
- б) жінки віком від 16 до 60 років;
- в) сукупність фізичних, розумових та організаторських властивостей людини, набутих знань і досвіду;
- г) сільське населення України.

82. Продуктивність праці – це:

- а) виробіток;
- б) трудомісткість одиниці продукції;
- в) здатність конкретної праці створювати певну кількість продукції за одиницю робочого часу.

83. Коефіцієнт використання трудових ресурсів визначається:

- а) співвідношенням затрат праці в місяці максимальної зайнятості працівників до середньомісячних витрат;
- б) співвідношення виробничого періоду до робочого періоду;
- в) фактично відпрацьованих за рік люд.-год. до можливого фонду робочого часу.

84. До прямих показників продуктивності праці належать:

- а) кількість працевдатних;
- б) виробіток продукції;
- в) вартість товарної продукції;
- г) трудомісткість продукції.

85. Виробіток за один машино-день – це:

- а) співвідношення річного обсягу робіт до кількості тракторів;
- б) співвідношення валової продукції до кількості тракторів;
- в) співвідношення річного обсягу робіт до кількості машино-днів.

86. До непрямих показників продуктивності праці відносять:

- а) рентабельність виробництва;
- б) затрати праці на вирощування 1 га посіву с.-г. культур;
- в) рівень продуктивності праці за окремий рік;
- г) навантаження посівних площ з розрахунку на одного середньорічного працівника.

87. Виробіток на одну машино-зміну – це:

- а) співвідношення машино-змін до кількості машин;
- б) співвідношення річного обсягу робіт до кількості машино-змін;
- в) співвідношення валового доходу до кількості машино-змін.

88. На виробництво 1000 ц зерна витрачено 700 люд.-год. Трудомісткість одного центнера складає ... люд.-год.:

- а) 1,43;
- б) 0,7;
- в) 700 тис. люд.-год.

89. Праця – це:

- а) головна складова частина продуктивних сил сільського господарства;
- б) джерело суспільного багатства і основа збільшення сільськогосподарської продукції;
- в) доцільна діяльність людини, в процесі якої створюються матеріальні блага та послуги.

90. Трудові ресурси сільського господарства це:

- а) все населення в громадському виробництві;

- б) працездатне населення, яке зайняте в сільськогосподарському виробництві;
- в) зайняті в особистому підсобному господарстві.

91. Який показник найбільш точно характеризує продуктивність праці в свинарстві:

- а) виробництво свинини на 1 га сільгоспугідь;
- б) виробництво свинини на 1 люд.-годину;
- в) виробництво свинини на 1 га ріллі;
- г) виробництво свинини на 1 робітника.

92. Основні показники, що характеризують рівень використання трудових ресурсів:

- а) середньорічна чисельність працівників;
- б) річний фонд робочого часу;
- в) кількість відпрацьованих люд.-год. за рік 1 працездатним;
- г) коефіцієнт використання трудових ресурсів.

93. Сезонність використання трудових ресурсів характеризується:

- а) рівнем забезпеченості господарства трудовими ресурсами;
- б) балансом робочої сили;
- в) коефіцієнтом сезонності;
- г) розмахом сезонності.

94. Чому дорівнює фондovіддача, якщо фондомісткість продукції 2 грн:

- 1) 2;
- 2) 1;
- 3) 0,5;
- 4) 0,2;
- 5) 10.

95. Коефіцієнт оборотності оборотних засобів рівний 6. Яка тривалість одного обороту:

- 1) 360;
- 2) 220;
- 3) 72;
- 4) 60;
- 5) 55.

96. Коефіцієнт оборотності оборотних засобів рівний 5. Яка тривалість одного обороту?

- 1) 300;
- 2) 200;
- 3) 180;

- 4) 100;
- 5) 75;
- 6) 55.

97. На виробництво 1000 ц зерна витрачено 800 люд.-год. Трудомісткість 1 ц складає люд.-год.:

- 1) 1,22;
- 2) 0,8;
- 3) 800 тис.

98. Виручка реалізації 1000 ц зерна склала 35 тис. грн при втратах на виробництво 17 000 грн. Прибуток складає:

- 1) 35 грн.;
- 2) 17 грн.;
- 3) 18 тис. грн.

99. На виробництво насіння витрачено 5000 тис. грн, а прибуток складає 7000 грн. Рівень рентабельності складає:

- 1) 2000 грн.;
- 2) 71 %;
- 3) 140 %.

100. На виробництво 1000 ц насіння витрачено 1800 люд.-год. Трудомісткість 1 ц складає, люд.-год.:

- 1) 0,55;
- 2) 800;
- 3) 1,8.

101. Продукція скотарства – це :

- а) молоко;
- б) м'ясо;
- в) шкіри;
- г) органічні добрива;
- д) всі відповіді вірні.

102. Молочне скотарство доцільно розміщувати:

- а) на всій території України;
- б) поблизу міст та промислових центрів;
- в) поблизу розміщення підприємств харчової промисловості.

103. Напрями спеціалізації скотарства:

- а) червона степова, чорно-ряба, симентальська;
- б) молочний, молочно-м'ясний, м'ясо-молочний, м'ясний;
- в) екстенсивний, інтенсивний.

104. Економічна ефективність виробництва молока характеризується показниками:

- а) техніко-економічним та екологічним обґрунтуванням;

- б) територіальним поділом праці та внутрішньогалузевою спеціалізацією;
- в) продуктивністю корів, витратами праці та кормів на 1 ц. молока, собівартістю та ціною реалізації 1 ц, прибутком на 1 ц та 1 корову, рівнем рентабельності.

105. Показники економічної ефективності свинарства – це:

- а) екстенсивний та інтенсивний рівень розвитку;
- б) м'ясний, беконний, сальний;
- в) середньодобовий приріст, затрати праці та кормів на 1 ц приросту, собівартість та ціна 1 ц продукції, рівень рентабельності.

106. Шляхи підвищення економічної ефективності свинарства:

- а) збільшення поголів'я;
- б) годівля повноцінними кормами;
- в) підвищення щільності поголів'я.

107. Види спеціалізації вівчарства за напрямками продуктивності:

- а) поєднання екстенсивних та інтенсивних методів;
- б) тонкорунний, напівтонкорунний, напівгрубованний, грубованний;
- в) щільність поголів'я овець;
- г) всі відповіді вірні.

108. Показники економічної ефективності виробництва продукції вівчарства:

- а) щільність поголів'я, фондомісткість галузі;
- б) середній настриг вовни та середньорічний приріст однієї голови; витрати праці на 1 ц продукції; собівартість, ціна, прибуток 1ц; рівень рентабельності;
- в) поживність, вміст холестерину, спеціалізація.

109. Економічну ефективність птахівництва визначають показники:

- а) продуктивність птиці; затрати праці і кормів на 1000 шт. яєць і на 1ц приросту; собівартість, ціна реалізації, прибуток з розрахунку на одиницю продукції; рівень рентабельності;
- б) скоростиглість, висока плодючість, інтенсивний ріст, продуктивність, добра оплата корму;
- в) структура м'ясного балансу, спеціалізація, інтенсивність галузі, напрями розвитку птахофабрик.

110. Шляхи підвищення економічної ефективності птахівництва:

- а) збільшення поголів'я птахів;
- б) зменшення науково обґрунтованої норми споживання яєць;
- в) розвиток спеціалізації і концентрації, переведення галузі на індустріальну основу, використання високопродуктивної гібридної птиці, годівля повноцінними кормами.

Контроль знань

Проміжний контроль знань здійснюється шляхом тестування, усного опитування та проведення контрольних робіт.

Кінцевий контроль знань здобувачів вищої освіти з дисципліни здійснюється під час заліку, формуючого фах: економіка галузей сільського господарства.

Рейтингова система балів для оцінки знань здобувачів вищої освіти

Модулі	Види опитувань та контролю	Кількість балів
Модуль 1.	1. Активність роботи на заняттях.	3
	2. Ведення конспектів	4
	Всього по модулю	7
Модуль 2.	1. Активність роботи на заняттях.	3
	2. Тестування.	5
	3. Ведення конспектів.	4
	4. Контрольна робота..	5
	5. Практичні заняття.	4
	Всього по модулю	21
Модуль 3.	1. Активність роботи на заняттях.	3
	2. Тестування.	5
	3. Ведення конспектів.	4
	4. Контрольна робота.	5
	5. Практичні заняття..	4
	Всього по модулю	21
Залік		Від 61 б
Максимальна кількість балів		100

Творча робота оцінюється кафедрою економіки підприємств:

- участь в науково – дослідній роботі – до 10 балів;
- виступи в наукових гуртках і конференціях – до 15 балів;
- участь у внутрівузівських олімпіадах до 25 балів;
- участь у республіканських олімпіадах - до 50 балів.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Андрійчук В. Г. Економіка аграрних підприємств: Підручник. – 2-ге вид., доп. і переробл. / В. Г. Андрійчук. – К. : КНЕУ, 2004. – 624 с.
2. Брей В. В. Економія сировинних і матеріальних ресурсів у сільському господарстві / В. В. Брей, Л. М. Токар, В. І. Білецький; за ред. В. В. Брея. – К. : Урожай, 1990. – 248 с.
3. Гладій М. В. / Використання виробничо-ресурсного потенціалу аграрного сектора економіки України (питання теорії, методології і практики) / М. В. Гладій. – Львів : ІРД НАН України, 1998. – 294 с.
4. Економіка підприємства / І. М. Бойчик, П. С. Харів, М. І. Хопчан, Ю. В. Піга – К. : „Каравела”; Львів: „Новий світ – 2000”, 2001. – 298 с.
5. Земельний Кодекс України: за станом на 08.04.2012 / Верховна Рада України. – Офіц. вид. – К. : Парлам. вид-во, 2001. – 207 с. – (Бібліотека офіційних видань).
6. Лопатинський Ю. М. Фактори продуктивності сільськогосподарських підприємств / Ю.М. Лопатинський // Економіка АПК. – 2004. – №11. – С. 93–102.
7. Мацибора В. І. Економіка сільського господарства / В.І. Мацибора: – К.: Вища шк., 1994. – 415 с.
8. Малік М.Й. Основи аграрного підприємства / М. Й. Малік. – К. : ІАЕ, 2000. – 582 с.
9. Мертенс В. І. Економіка сільського господарства / В. П. Мертенс, В. І. Мацибора, Л. Ф. Жигало – Київ : Урожай, 1995. – 288 с.
10. Нова економічна парадигма формування стратегії національної продовольчої безпеки України у ХХІ столітті. – К. : ІАЕ УААН, 2001. – 638с.
11. Покропивний С.Ф. Економіка підприємства / С.Ф. Покропивний – К.: КНЕУ, 2001. – 528с.
12. Примак Т.О. Економіка підприємства / Т.О. Примак. – К. : Вікар, 2006. – 219 с.
13. Рябчик І. В. Нові підходи до аналізу ефективності сільськогосподарських підприємств / І. В. Рябчик, В. В. Галушко // Економіка АПК. – 2004. – №3. – С. 101–108.
14. Саблук П.Т. Агропромисловий комплекс України: стан, тенденції та перспективи розвитку / П.Т. Саблук – К. : ІАЕ УААН, 2002 – 647с.
15. Савчук В. К. Аналіз господарської діяльності сільськогосподарських підприємств / В.К. Савчук – К. : Урожай, 1995. – 326 с.
16. Сідун В.А., Пономарьов Ю.В. Економіка підприємства / В.А. Сідун, Ю.В. Пономарьов – К.: Центр навчальної літератури, 2006. – 356с.
17. Топіха І. Н. Економіка аграрних підприємств / І. Н. Топіха І. Н. Курс лекцій. – Миколаїв: Видавничий відділ МДАУ, 2005. – 317 с.
18. Добрынин В. А. Экономика сельского хозяйства / В. А. Добрынин, А. В. Беляев, П. П. Дунаев. – М.: Агропромиздат, 1990. – 476 с.

19. Петранева Г.А. Экономика и управление в сельском хозяйстве / Г. А. Петранева, А. В. Мефед, М. П. Тушканов – М.: Издательский центр «Академия», 2003. – 352 с.

Навчальне видання

ЕКОНОМІКА ГАЛУЗЕЙ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА

Методичні рекомендації

Укладачі:

Коваленко Ганна Вячеславівна
Крилова Ірина Георгіївна

Надруковано у видавничому відділі
Миколаївського національного аграрного університету
54020, м. Миколаїв, вул. Паризької комуни, 9
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 4490 від 20. 02. 2013 р.